

Studije slučaja na temelju prikupljenih podataka o stanju ruralnih područja i razvijenosti u 20 hrvatskih županija u 2021. godini

Međimurska županija

Međimurska županija se prostire na 729 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 108 822 stanovnika (DZS, 2020) što Međimursku županiju čini najgušće naseljenom županijom u cijeloj Hrvatskoj (149,28 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za otprilike 5 000. U sklopu Međimurske županije nalaze se 3 grada (Čakovec, Mursko Središće i Prelog) te 22 općine (Dekanovec, Domašinec, Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Gornji Mihaljevec, Kotoriba, Mala Subotica, Mursko Središće, Nedelišće, Orehovica, Podturen, Prelog, Pribislavec, Selnica, Strahoninec, Sveta Marija, Sveti Juraj na Bregu, Sveti Martin na Muri, Šenkovec, Štrigova i Vratišinec).

Prema indeksu razvijenosti Međimurska županija ima iznadprosječnu razvijenost (100,502), odnosno ne spada u potpomognuta županijska područja. Osim toga valja istaknuti kako se Međimurska županija nalazi u trećoj razvojnoj skupini županija, odnosno spada u drugih 50% iznadprosječno rangiranih jedinica. Sva 3 grada u sklopu županije imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti: Čakovec (108,373), Mursko Središće (100,567) te Prelog (102,633). Od 22 općine koje su uključene u sastav županije 7 općina ima iznadprosječne vrijednosti razvijenosti (Donji Kraljevec, Nedelišće, Pribislavec, Strahoninec, Sveta Marija, Sveti Juraj na Bregu, Šenkovec), dok preostalih 15 općina ima ispodprosječne vrijednosti razvijenosti, odnosno spadaju u potpomognuta područja (Belica, Dekanovec, Domašinec, Donja Dubrava, Donji Vidovec, Goričan, Gornji Mihaljevec, Kotoriba, Mala Subotica, Orehovica, Podturen, Selnica, Sveti Martin na Muri, Štrigova i Vratišinec). Administrativno središte županije je Grad Čakovec.

Međimurska županija trenutno sudjeluje u čak 13 EU projekata od kojih se posebno ističe prekogranična suradnja Hrvatske i Mađarske u projektu „ECO BRIDGE“. Međimurska županija u svojstvu partnera na projektu sudjeluje od rujna 2020. Ostali partneri na projektu su Javna ustanova za zaštitu prirode Međimurska priroda, Grad Letenye i Park prirode Balaton. Cilj projekta je poboljšanje prirodnih staništa ptica u pograničnom području. Ideja projekta utemeljena je u činjenici da Hrvatska i Mađarska dijele prirodne resurse u pograničnom području te su povezane rijekama Murom i Dravom. U projektu „ECO BRIDGE“ fokus je na pitanjima koja se tiču stabilnosti lokalnih eko-sustava, okoliša te staništa domaćih posebnih vrsta ptica. Rezultat projekta biti će stručna procjena trenutne situacije u očuvanju okoliša i staništa posebnih vrsta ptica te plana aktivnosti za stvaranje uvjeta očuvanja njihovog okoliša i staništa u pograničnom području. Same aktivnosti projekta odnose se na istraživanje biodiverzifikacije u pograničnom području

Međimurske i Zala županije, obnovu i poboljšanje uvjeta staništa u gradskim parkovima te podizanje svijesti lokalne javnosti o posebnim vrstama ptica.

Javna ustanova za razvoj Međimurske županije REDEA pruža stručnu podršku regionalnom razvoju Međimurja. Bavi se strateškim planiranjem kao preduvjetom usmjerenog razvoja, razvojem gospodarstva, razvojem ljudskih potencijala te poljoprivredom i ruralnim razvojem. Trenutno REDEA izrađuje Plan razvoja Međimurske županije za razdoblje do 2027. godine koji će predstavljati temeljni strateški planski dokument Međimurske županije. Plan razvoja srednjoročni je akt strateškog planiranja u kojem se određuju ciljevi i prioritete razvoja od značaja za područje Međimurske županije te se definiraju i posebni ciljevi za provedbu strateških ciljeva. Izrada Plana razvoja Međimurske županije za razdoblje do 2027. godine sufinancirana je sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj u okviru projekta Podrška međimurskim korisnicima ESI fondova.

REDEA je ranije izradila Razvojnu strategiju Međimurske županije do 2020. koja je osnovni planski dokument za održiv društveno-gospodarski razvoj županije i nastavak je Razvojne strategije Međimurske županije 2011. – 2013. (2017.). Kao vizija odnosno željeno buduće stanje županije definirano je daljnje pozicioniranje i prepoznatljivost Međimurske županije kao iznadprosječno razvijene hrvatske županije. Međutim, županija još uvijek zaostaje za regijama s kojima bi se htjela uspoređivati pa je iz tog razloga, zadržana vizija iz Razvojne strategije Međimurske županije 2011. – 2013. (2017.): „Međimurje, županija snažnoga poduzetništva zasnovanog na znanju i inovacijama, očuvane prirodne i kulturne baštine te visoke kvalitete življenja.“ Strateški su ciljevi u odnosu na Razvojnu strategiju Međimurske županije 2011. – 2013. (2017.) izmijenjeni, ali i dalje usklađeni sa zadržanom, prethodnom vizijom. Tri glavna strateška cilja su: 1. Rast i razvoj gospodarstva; 2. Dobrobit stanovništva te 3. Očuvanje prirodnih resursa i razvoj održive infrastrukture.

Unutar Razvojne strategije Međimurske županije do 2020. godine provedena je SWOT analiza na četiri područja županijskog djelovanja. Prvo je gospodarstvo čije su prednosti stručna radna snaga, snažna i dugogodišnja tradicija poduzetništva i obrtništva te visoka konkurentnost županije u odnosu na druge županije RH, ali postoje i slabosti kao što su nepovoljna gospodarska struktura, nesklonost poduzetnika suradnji s drugim poduzetnicima, ali i visoko obrazovnim institucijama te nedovoljna promocija međimurskog gospodarstva. Prilike za gospodarstvo Međimurske županije su geostrateški položaj, olakšan pristup tržištu EU nakon pristupanja RH u članstvo te dostupnost strukturnih fondova i novih programa EU, dok su prijetnje nepovoljna opća gospodarska situacija, odljev stručne i kvalitetne radne snage, niža cijena rada u susjednim zemljama te nedovoljna usklađenost obrazovnog sektora s potrebama gospodarstva. Drugo područje djelovanja je ruralni razvoj čije su snage visoka razina primijenjene tehnologije, pozitivna percepcija međimurskih poljoprivrednih proizvoda te razvijena rekreacijska i sportska ponuda, dok su slabosti niska razina obrazovanja ljudi koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom i turizmom, nedostatan razvoj i zaštita autohtonih poljoprivrednih proizvoda, neprilagođenost poslovanja EU standardima te

nedovoljna prepoznatljivost Međimurske županije kao turističke destinacije. Prilike ruralnog razvoja Međimurske županije su potražnja za novim kulturama u poljoprivrednoj proizvodnji te novim turističkim proizvodima, pozicija nove destinacije te dostupnost strukturnih i investicijskih fondova kao izvora financiranja projekata iz područja poljoprivrede i turizma, a prijetnje su usitnjenost zemljišta, jaka konkurencija stranih tržišta, nepoticajan institucionalan okvir za ulaganje i poslovanje te niska kupovna moć i slabiji interes domaćeg tržišta. Dodatno valja istaknuti kako se u Strategiji ruralnog razvoja Međimurske županije, čiji je tvorac također javna ustanova REDEA, ističe da Međimurje zbog svoje specifičnosti, znanja, ljudi i geografskog položaja može postati lider u ruralnom razvoju u Hrvatskoj omogućujući jednake mogućnosti svim svojim stanovnicima, živjeli oni na selu ili u gradu. Može najprije pripremiti ljude i institucije za korištenje fondova namijenjenih regionalnom razvoju i time unaprijediti svoj razvoj; može ostvariti znatno veći prihod od usluga i proizvoda nego što to čini danas te može diversificirati ruralnu ponudu i time ponuditi različite opcije za kvalitetniji život u ruralnim sredinama. To se sve može postići povećanjem kapaciteta za donošenje, provedbu i kontrolu ruralne politike, uz to osluškajući potrebe korisnika ove politike, a to su stanovnici Međimurja.

Treće područje djelovanja su društvene djelatnosti i civilno društvo čije su snage dobra pokrivenost mrežom osnovnih i srednjih škola, razvoj Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, dobra pokrivenost primarnom zdravstvenom zaštitom te velik broj i raznolikost organizacija civilnog društva. S druge strane, slabosti su nedovoljna međusektorska i multidisciplinarna suradnja, nezaposlenost mladih osoba i osoba starije dobi, nepovoljna obrazovna struktura i nedostatak učinkovitog rješavanja socijalnih i gospodarskih problema socijalno ugroženih skupina. Prilike u ovom području djelovanja su blizina visokoškolskih obrazovnih centara, mogućnosti korištenja novih tehnologija u svim područjima, umrežavanje obrazovnih institucija na razini EU te dostupnost strukturnih fondova i novih programa Unije kao izvora financiranja projekata. No, postoje i potencijalne prijetnje kao što su nepovoljna demografska struktura stanovništva, odlazak visokoobrazovanih kadrova u području zdravstva i nefleksibilni obrazovni programi neusklađeni s potrebama tržišta rada. Posljednje područje djelovanja su okoliš, prostor i infrastruktura čije su snage visoka kvaliteta života povezana s visokom infrastrukturnom opremljenošću, komunalna uređenost te organizirani sustav gospodarenja otpadom u odnosu na RH, dok su slabosti neiskorištenost postojeće infrastrukture, prekomjerna i nekontrolirana uporaba kemijskih sredstava u poljoprivredi, neodgovarajući sustav javnog prijevoza stanovništva te nepostojanje plana upravljanja zaštićenim područjima prirode. Prilike u ovom području županijskog djelovanja su mogućnost korištenja geotermalnih voda i bogatstvo prirodnih resursa, globalni trend jačanja svijesti o važnosti zaštite prirode i okoliša, postojanje direktiva i agenda za poticanje sve većeg udjela energije iz obnovljivih izvora te dostupnost strukturnih fondova i novih programa Unije kao izvora financiranja projekata. No, s druge strane postoje i prijetnje kao što su pad platežne moći, klimatske promjene te neprovođenje mjera sankcioniranja zagađivača okoliša.

Sisačko-moslavačka županija

Sisačko-moslavačka županija se prostire na 1 229 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 124 110 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta iznad državnog prosjeka (100,98 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za čak 28 000. Po površini je među najvećim županijama u Republici Hrvatskoj, a najveći udio te površine čine poljoprivredne površine (52%), zatim slijede šumsko zemljište (44%) i neplodne površine (4%). Takva povoljna struktura zemljišta predstavlja značajan gospodarski resurs za Sisačko-moslavačku županiju. Osim toga, županija predstavlja i prometno čvorište i zbog povoljnog prirodnog i prometno-geografskog položaja iznimno je dobro povezana s ostalim dijelovima Republike Hrvatske, kao i susjednim zemljama. U sklopu Sisačko-moslavačke županije nalazi se 7 gradova (Glina, Hrvatska Kostajnica, Kutina, Novska, Petrinja, Popovača i Sisak) te 12 općina (Donji Kukuruzari, Dvor, Gvozd, Hrvatska Dubica, Jasenovac, Lekenik, Lipovljani, Majur, Martinska Ves, Sunja, Topusko i Velika Ludina). Političko, administrativno, gospodarsko i kulturno središte županije je grad Sisak.

Prema indeksu razvijenosti Sisačko-moslavačka županija ima ispodprosječnu razvijenost (91,701), odnosno uključena je u potpomognuta županijska područja. Osim toga valja istaknuti kako se Sisačko-moslavačka županija nalazi u prvoj razvojnoj skupini županija, odnosno spada u drugih 50% ispodprosječno rangiranih jedinica. Samo 2 grada u sklopu županije imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti: Kutina (102,717) i Sisak (102,913), dok ostalih 5 gradova spadaju pod potpomognuta područja: Glina (91,167), Hrvatska Kostajnica (94,130), Novska (98,048), Petrinja (98,690) i Popovača (99,899). Svih 12 općina koje su uključene u sastav županije ima ispodprosječne vrijednosti razvijenosti, a 7 od njih 12 je u prvoj, odnosno najnižoj razvojnoj skupini, odnosno spadaju u drugih 50% ispodprosječno rangiranih jedinica.

Glavne gospodarske djelatnosti na području županije su industrija, s posebnim naglaskom na energetiku, naftnu, petrokemijsku i kemijsku industriju, metalurgiju i metalopređivačku industriju, prehrambenu industriju te poljoprivreda i šumarstvo, trgovina, ugostiteljstvo, graditeljstvo, promet i veze. U zadnje vrijeme u županiji su prisutni razvoj i primjena sofisticiranih tehnologija u elektroničkoj industriji, a prisutan je i značajniji razvoj farmaceutske industrije. U manjoj mjeri zastupljene su i ostale gospodarske djelatnosti i obrtništvo. Očuvanost prostora, rijetka naseljenost županije i očuvana tradicijska graditeljska baština daju velike razvojne mogućnosti u razvoju selektivnih oblika turizma u Sisačko-moslavačkoj županiji, od kojih se neki već uspješno razvijaju, poput zdravstvenog turizma, lovnog turizma, seoskog i ruralnog turizma, cikloturizma, eno i gastroturizma, međutim turistička ponuda nije dovoljno osmišljena i turistički potencijali nisu dovoljno iskorišteni. Prema površini poljoprivrednog zemljišta u Sisačko-moslavačkoj županiji koje iznosi 236 883 hektara ili 53 % površine županije, ona se nalazi na drugom mjestu u Republici Hrvatskoj, odmah iza Osječko-baranjske županije. Od toga iznosa 190 429 hektara se vodi kao obradiva površina. Sisačko-moslavačka županija izdvaja znatna sredstva za razvoj ekološke poljoprivrede, a o opravdanosti poticaja govori porast broja ekoloških poljoprivrednih proizvođača

na području županije koja je između ostalog među prvima u Republici Hrvatskoj po broju proizvođača u ekološkoj proizvodnji.

Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2017. - 2020. temeljni je strateški planski dokument za utvrđivanje i provedbu gospodarskog i društvenog razvoja županije. Izrađena je sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske i Strategiji Europa 2020. Strategijom se želi usmjeriti razvojne procese u županiji kako bi se potaknuo gospodarski rast i zapošljavanje, zaštitio okoliš i očuvala prirodna i kulturna baština te razvila infrastruktura i unaprijedila kvaliteta života svih stanovnika. Proces planiranja, izrade i donošenja Županijske razvojne strategije usmjeren je ostvarenju vizije razvoja Sisačko-moslavačke županije kao županije gospodarskog rasta temeljenog na inovativnoj, elektroničkoj i izvozno orijentiranoj industriji, poljoprivrednoj proizvodnji i prerađivačkoj industriji, turističkog odredišta prepoznatljive očuvane povijesne i kulturne baštine i očuvanih jedinstvenih prirodnih resursa, jedinstvenog doživljaja, razvijene infrastrukture poželjne ulagačima i stanovnicima za rad i življenje. Nizom povezanih ciljeva, prioriteta i mjera jamči se ostvarenje upravo takve vizije.

SWOT analiza izrađena je na temelju prikupljenih podataka i pokazatelja u četiri područja: društvo, gospodarstvo, stanje u okolišu i prostoru te institucionalni kontekst. Snage u području društva su dominacija udjela radno sposobnog stanovništva, razvoj društvene infrastrukture u svrhu poboljšanja kvalitete života, kontinuirana obnova i izgradnja objekata zdravstvene i obrazovne infrastrukture te postojanje subvencioniranja i sufinanciranja troškova za srednjoškolsko i fakultetsko obrazovanje. S druge strane, slabosti su neodgovarajuća i nedostatna opremljenost većine objekata zdravstvene i socijalne skrbi te ustanova za odgoj i obrazovanje, kulturu i sport, nepovoljna demografska i obrazovna struktura, izražen proces napuštanja i propadanja ruralnih sredina (visok udio stare i radno neaktivne populacije) te visoka stopa nezaposlenosti. Prilike u području društva su ublažavanje negativnih demografskih kretanja te potpora procesu deinstitucionalizacije, dok su prijetnje kontinuitet depopulacije, starenje stanovništva i deruralizacija, kao i odljev stručnih i visokoobrazovanih kadrova (emigracija mladih i obrazovanih). Snage područja gospodarstva su snažna tradicija obrta, malog i srednjeg poduzetništva, industrije i poljoprivrede, veliki broj opremljenih postojećih i planiranih poduzetničkih zona uz glavne prometne smjerove, održivo korištenje prirodnih resursa i baštine u svrhu gospodarskog razvoja te postojanje uvjeta za razvoj različitih oblika turizma. S druge strane, slabosti gospodarstva su nedovoljno razvijena poduzetnička klima i infrastruktura, pad broja obrtnika, zapuštenost i usitnjenost poljoprivrednog zemljišta te zastarjeli tehnološki procesi, odnosno niska razina korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije. Prilike u području gospodarstva su nacionalni sustav poticanja poduzetništva, obnova tradicionalnog obrta, razvoj znanstvenoistraživačkih i IT centara povezanih s potrebama i u suradnji s gospodarskim sektorom te usklađivanje obrazovnog sustava sa potrebama tržišta rada. Potencijalne prijetnje leže u smanjivanju interesa za tradicionalna zanimanja te u smanjenoj dostupnosti kapitala za poslovna ulaganja obrazovnog sustava koji ne odgovaraju potrebama gospodarstva.

Snage u trećem području (okoliš i prostor) su povoljan zemljopisni, geostrateški i geopolitički položaj, postojanje razgranate prometne mreže, bogati prirodni resursi posebice za proizvodnju hrane i energije te povoljni klimatski uvjeti za razvoj ekološki prihvatljive poljoprivredne proizvodnje. S druge strane, slabosti u ovom području su nezadovoljavajuće stanje prometne infrastrukture i komunikacije u pojedinim dijelovima županije, neravnomjeran razvoj županije, nedovoljno razvijen sustav gospodarenja otpadom i nezavršen proces razminiranja na minski zagađenim područjima. Prilike u trećem području su izgradnja i poboljšanje prometne i ostale infrastrukture, dovršetak izgradnje autoceste Sisak-Zagreb te poboljšanje sustava i tehnologija za gospodarenje otpadom, dok su prijetnje degradacija postojeće infrastrukture radi nedostatka financijskih sredstava za redovno održavanje, nepripremljenost za novi nacionalni sustav gospodarenja otpadom te neprilagođenost klimatskim promjenama i rastuća opasnost od elementarnih nepogoda. Snage u području institucionalnog konteksta su jačanje konkurentnosti kroz umrežavanje, izrađeni sektorski strateški planovi i programi razvoja te razvijeni kapaciteti Županije za korištenje programa i fondova EU, dok su slabosti nedovoljno učinkovita institucionalna podrška na svim razinama te neriješeni imovinsko-pravni odnosi. Prilike u institucionalnom kontekstu su uspostavljanje bilateralne i multilateralne suradnje sa zemljama u okruženju te jačanje ljudskih potencijala i strateško umrežavanje na regionalnoj i lokalnoj razini, dok je prijetnja nestabilna fiskalna politika i često mijenjanje zakona i podzakonskih propisa. S obzirom na ranije predstavljenu analizu konstruirana su tri strateška cilja, a to su 1. Gospodarski rast i zapošljavanje, 2. Zaštita okoliša i očuvanje prirodne i kulturne baštine i 3. Razvoj infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života.

Uz Županijsku razvojnu strategiju postoji i Poljoprivredna razvojna strategija županije u kojoj je također provedena SWOT analiza. Snage županijske poljoprivrede su započeta restrukcija i modernizacije poljoprivrednog sektora, bogata i velika prirodna bioraznolikost, relativno velike količine poljoprivrednog zemljišta te značajne rezerve u upravljanju poljoprivrednim zemljište. S druge strane, slabosti su nizak udio obradivih površina u poljoprivrednoj proizvodnji, vrlo mala količina poljoprivrednih gospodarstava, rascjepkanost površina te niska stabilnost prinosa većine proizvoda što uzrokuje neujednačenost ponude i nestabilnosti na tržištu. Prilike za poljoprivredni sektor su ponuda državne zemlje na tržištu, rast specijaliziranih proizvodnji te privlačenje stranih investicija zbog položaja i mogućih daljnjih izvoznih tržišta. No, postoje i potencijalne prijetnje, a to su neodgovarajući i zakašnjeli vremenski odgovor na nove uvjete u EU i međunarodnom tržištu, povećanje troškova radne snage, klimatološke i okolišne prijetnje te zagađenje voda, tla, uništenje raznolikosti, pejzaža uslijed neodrživih poljoprivrednih praksi.

Karlovačka županija

Karlovačka županija se prostire na 3 626 km² (DZS, 2011) te se ubraja u red većih županija, a procjenjuje se da na području županije živi 114 269 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta ispod državnog prosjeka (100,98 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za čak 28 000. Ono što zabrinjava

je visok indeks starenja (2011, 2020) koji je pri vrhu gledano na razini svih županija, odnosno Karlovačka županija ima visok omjer osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih do 19 godina, što ukazuje da je trenutno u intenzivnom procesu starenja. Karlovačka županija administrativno je podijeljena na 5 gradova (Duga Resa, Karlovac, Ogulin, Ozalj i Slunj) i 17 općina (Barilović, Bosiljevo, Cetingrad, Draganić, Generalski Stol, Josipdol, Kamanje, Krnjak, Lasinja, Netretić, Plaški, Rakovica, Ribnik, Saborsko, Tounj, Vojnić i Žakanje). Administrativno, političko, gospodarsko, obrazovno te kulturno središte županije je Grad Karlovac. Zajedno s prostorom grada Duge Rese čini urbano-funkcionalnu cjelinu u kojoj živi više od polovice stanovnika Karlovačke županije.

Prema indeksu razvijenosti Karlovačka županija ima ispodprosječnu razvijenost (95,191), odnosno uključena je u potpomognuta županijska područja. Osim toga valja istaknuti kako se Karlovačka županija nalazi u drugoj razvojnoj skupini županija, odnosno spada u prvih 50% ispodprosječno rangiranih jedinica. Jedini grad koji spada pod potpomognuto područje je Slunj (95,185), dok ostala 4 grada imaju iznadprosječnu razvijenost: Duga Resa (102,249), Karlovac (105,579), Ogulin (102,052) te Ozalj (100,149). Jedina općina u Karlovačkoj županiji koja ima iznadprosječnu razvijenost je Rakovica (100,131), dok se ostalih 11 općina svrstava u potpomognuta područja zbog svoje ispodprosječne razvijenosti.

Prema web-stranici Karlovačke županije, vizija župana i njegovih djelatnika je osigurati visoku kvalitetu usluga žiteljima za ravnomjerni razvoj Karlovačke županije kroz predani rad u stručnom, ugodnom i motivirajućem okruženju, dok je misija učinkovito i odgovorno upravljanje povjerenim javnim poslovima u korist žitelja, za razvoj i dobrobit Karlovačke županije. Zahvaljujući svom tranzitnom, prometnom i geostrateškom položaju jedna je od najvažnijih županija RH jer se u njoj nalazi sjecište i čvorište najvažnijih prometnica koje povezuju Europu s Jadranskom obalom.

Karlovačka županija je 2018. godine izdala dokument nazvan Razvojna strategija Karlovačke županije 2020.+ sukladno zadanim smjernicama resornog Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Strategija uključuje SWOT analizu na pet sljedećih sektora: demografija, društvene djelatnosti, fizička infrastruktura, gospodarstvo, priroda i okoliš. Snage sektora demografije su zadovoljavajuća informatička pismenost i povećanje udjela visoko obrazovanog stanovništva, dok su slabosti izražen proces depopulacije i polarizacije prostora, nepovoljna dobna i obrazovna struktura stanovništva te visok udio neaktivnog radno sposobnog stanovništva. Prilike sektora demografije su unapređenje pronatalitetnih mjera na regionalnoj i lokalnoj razini, poboljšanje životnog standarda kroz provedbu mjera socijalne politike te podrška i poticanje do- i prekvalifikacije radno sposobnog stanovništva, dok su potencijalne prijetnje kontinuirani negativni prirodni prirast, nepostojanje strateških smjernica demografske obnove i destimulirajuća populacijska politika države. Snage drugog područja, odnosno društvenih djelatnosti su razvijena mreža obrazovnih, zdravstvenih i ustanova socijalne skrbi, razvijeno i aktivno civilno društvo te bogata ponuda kulturnih i sportskih manifestacija i programa. S druge strane, slabosti su nedovoljno razvijena svijest građana o djelovanju civilnog društva, nedovoljan broj liječnika na

ruralnim područjima, visoki troškovi održavanja imovine i opreme odgojno-obrazovanih objekata te nedovoljna koordiniranost između potreba tržišta radne snage i obrazovnog sustava. Prilike područja društvenih djelatnosti su blizina većih sveučilišnih i zdravstvenih centara, daljnji razvoj i unapređenje obrazovnog sustava te nacionalni i EU programi jačanja organizacija civilnog društva i kompetencija društvenog sektora, dok su prijetnje negativna demografska kretanja, nerazmjernost poslova decentralizacije i financiranja te odljev stručnog kadra.

Prednosti trećeg područja, odnosno fizičke infrastrukture su dobra prometna povezanost, vrlo dobra opskrbljenost vodom te dobra raspoloživost energijom, dok su nedostaci dotrajali toplinski sustav, nepovezanost vodovodnog sustava te loše stanje cesta nižeg ranga u ruralnom području. Prilike ovog sektora su velike površine (javnih) šuma s mogućnosti iskorištavanja šumske biomase, bolja iskorištenost/prenamjena postojeće vojne infrastrukture i unapređenje željezničke infrastrukture, dok su potencijalne prijetnje prisutnost minski sumnjivog područja te inertnost nacionalne razine i loša regulativa. Četvrto promatrano područje je gospodarstvo čije su snage prerađivačka industrija (prehrambena i metalopreradaivačka), pozitivan poslovni rezultat većine poduzetnika te stabilna i pozitivna trgovinska robna razmjena, a slabosti su nehomogeni gospodarski razvoj unutar Županije, nedostatak ulaganja u nove tehnologije i visoka stopa nezaposlenosti. Prilike za sektor gospodarstva su podrška razvoju poljoprivredne (eko) proizvodnje kroz jedinstvenu poljoprivrednu politiku EU, kao i podrška ruralnom razvoju kroz EU programe, blizina velikih emitivnih tržišta te unapređenje poduzetničke potporne infrastrukture i klime. S druge strane, prijetnje su neadekvatna investicijska klima, nefleksibilan obrazovni sustav i povećanje izloženosti međunarodnoj konkurenciji. Posljednje promatrano područje su priroda i okoliš čije su snage visoka kvaliteta vode za piće, očuvani ekološki sustavi (rijeke, močvare) te osnovan centar za gospodarenje otpadom, dok su slabosti niska razina educiranosti javnosti o važnosti pravilnog zbrinjavanja otpada, visoki troškovi sanacije odlagališta otpada te ugrožavanje prirodnih vrijednosti, onečišćenjem, nedovoljnom brigom, bespravnom gradnjom. Prilike za ovaj sektor leže u održivom razvoju raznih oblika turizma i ekološke poljoprivrede, usklađivanju sustava zaštite od poplave i vodnih režima te razvitku suradnje zaštite prirode s poslovnim sektorom. S druge strane, prijetnje su klimatske promjene, porast zagađenja te nedostatak financijskih sredstava za provedbu zakonske regulative u sektoru zaštite okoliša i prirode.

Kao odgovor na ovu analizu Karlovačka županija je donijela i tri strateška cilja, a to su: 1. Oživljavanje i održiv razvoj ruralnog područja, 2. Stvaranje radnih mjesta i unapređenje kvalitete života te 3. Održivi razvoj prostora i učinkovito upravljanje razvojem županije. Prvi je cilj usmjeren k razvoju poljoprivrede, unapređenju društvenih usluga za ruralno stanovništvo, razvoju selektivnih oblika kontinentalnog turizma te unapređenju prometne i komunalne infrastrukture. Drugi cilj je usmjeren unapređenju sektora poduzetništva, odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i zdravlja, kao i poboljšanje kvaliteta stanovanja i sigurnosti stanovništva te jačanje ljudskih kapaciteta. Posljednji, četvrti cilj nastoji uspostaviti sustav gospodarenja otpadom, modernizirati cestovnu i željezničku infrastrukturu te postići veću pokrivenost Županije javnim prijevozom, bolji sustav opskrbe električnom energijom i plinom te osigurati učinkovit i održiv sustav vodoopskrbe,

obrade i pročišćavanja otpadnih voda i zbrinjavanja otpada te rješavanje problema poplava. Poseban naglasak daje se na pogranična i brdsko-planinska područja te očuvanje okoliša i prirode kao jednih od glavnih razvojnih resursa i nositelja identiteta područja Županije.

Plan razvoja Karlovačke županije 2021. - 2027. trenutno je u izradi, ali je u međuvremenu izdan dokument pod nazivom Provedbeni program Karlovačke županije za mandatno razdoblje 2021.-2025. u kojem su iznesena četiri prioriteta djelovanja u nadležnosti županije, a to su: 1. održivo gospodarstvo i društvo, 2. jačanje otpornosti na krize, 3. zelena i digitalna tranzicija te 4. ravnomjeren razvoj Karlovačke županije. Demografija, kao jedna od temeljnih polazišta Provedbenog programa, obuhvaćena je svim navedenim prioritetima i povezanim mjerama. Učinkovitim i transparentnom javnom upravom i pametnim upravljanjem resursima, razvojem komunalne, poduzetničke, prometne, obrazovne, zdravstvene i socijalne infrastrukture i njima pripadajućih usluga te poticanjem razvoja lokalnoga gospodarstva smanjit će se depopulacijski procesi te će se potaknuti društveno - gospodarski razvoj. Stoga, Karlovačka županija će i nadalje kontinuirano raditi na stvaranju stabilnih radnih mjesta, sigurnog okruženja za život, rad i podizanje obitelji.

Primorsko-goranska županija

Primorsko-goranska županija jedinica je regionalne samouprave ustrojena na području Primorsko-goranskog teritorija na zapadnom dijelu Republike Hrvatske. Na sjevernom djelu nalazi se šumovit goranski kraj, dok je južni dio područje uz more s nekoliko velikih, nastanjenih otoka, Krk, Cres, Lošinj i Rab. Središnji dio područja pruža se od istočnih obronaka Učke, preko najvećeg grada Rijeke koja je ujedno i sjedište Županije, do Vinodolskog područja. Primorsko-goranska županija se prostire na 3 588 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 281 056 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta malo iznad državnog prosjeka (78,33 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za otprilike 15 000. Ono što posebno može zabrinjavati vezano uz ovu županiju je izrazito visok indeks starenja (2011, 2020), odnosno vrlo visok omjer osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih do 19 godina, što ukazuje da je Primorsko-goranska županija, kao i većina Hrvatske, duboko ušla u snažan proces starenja. U sklopu Primorsko-goranske županije nalazi se 14 gradova (Bakar, Cres, Crikvenica, Čabar, Delnice, Kastav, Kraljevica, Krk, Mali Lošinj, Novi Vinodolski, Opatija, Rab, Rijeka, Vrbovsko) te 22 općine (Baška, Brod Moravice, Čavle, Dobrinj, Fužine, Jelenje, Klana, Kostrena, Lokve, Lopar, Lovran, Malinska-Dubašnica, Matulji, Mošćenička Draga, Mrkopalj, Omišalj, Punat, Ravna Gora, Skrad, Vinodolska općina, Viškovo i Vrbnik).

Prema indeksu razvijenosti Primorsko-goranska županija ima iznadprosječnu razvijenost (105,278) te se nalazi u najvišoj, četvrtoj razvojnoj skupini, odnosno nalazi se u prvih 50% iznadprosječno rangiranih županijskih jedinica. Od 12 gradova u sklopu županije svi osim Vrbovskog (98,606) imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti s čak 8 gradova u

najvišoj, osmoj razvojnoj skupini, odnosno nalazi se u prvih 25% iznadprosječno rangiranih jedinica. Od 22 općine koje su uključene u sastav županije samo 2 općine imaju dvije ispodprosječne vrijednosti razvijenosti, odnosno spadaju u potpomognuta područja (Brod Moravice i Mrkopalj), dok ostalih 20 općina ima iznadprosječnu razvijenost, a čak 7 općina se nalazi u najvišoj, osmoj razvojnoj skupini rangiranih jedinica.

Primorsko-goranska županija aktivno priprema i provodi brojne projekte iz područja različitih djelatnosti koji se sufinanciraju sredstvima iz vlastitih, nacionalnih i internacionalnih izvora uključujući Europske strukturne i investicijske fondove, odnosno u okviru raznih programa Europske unije te drugih instrumenata. Posebno se ističe projekt Joint Secap čiji je cilj razvoj strategije zajedničke prilagodbe klimatskim promjenama u obalnim područjima. Ciljevi Projekta su: 1. podizanje svijesti javnosti o rizicima i mjerama vezanim uz klimatske promjene kroz stručne radionice, seminare, web-stranice te promotivne materijale; 2. prikupljanje podataka i procjena rizika od klimatskih promjena te 3. stvaranje internetske platforme na kojoj će se nalaziti studije slučaja te klimatske i energetske mjere s podacima o riziku.

Temeljni planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj je Razvojna strategija Primorsko-goranske županije koja je izrađena sukladno Zakonu o regionalnom razvoju te je usvojena 2015. godine. Analiza stanja razmotrila je dostupne kvalitetne, makroekonomske i ostale statističke pokazatelje razine razvoja i ostalih specifičnosti Primorsko-goranske županije nakon čega su izdvojeni ključni razvojni problemi i potrebe županije i njezinog stanovništva. Takva analiza je ponudila informacijsku osnovu za izradu SWOT analize koja je ukazala na snage, slabosti, prilike i prijetnje, odnosno iznijela ključne razvojne probleme i potencijale Primorsko-goranske županije.

Ključne snage Primorsko-goranske županije su dostupnost predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, snažno Sveučilište i iznadprosječna razina obrazovanja, globalna konkurentnost prometnog pravca, iznadprosječna razvijenost, iznadprosječni zdravstveni standard, tradicija destinacijskog i zdravstvenog turizma, razvijenost gospodarske infrastrukture, učinkoviti sustav upravljanja pomorskim dobrom, uređen sustav prostornog planiranja, otvorenost za gospodarsku suradnju, razvijen civilni sektor te multikulturalnost i tolerancija. S druge strane slabosti su nepovoljna demografska kretanja, veliki udio neaktivnog stanovništva, neujednačena razvijenost mikroregija, nedovoljna povezanost znanosti i gospodarstva, tehnološko zaostajanje, nekonkurentnost dijela gospodarstva, rigidnost gospodarske strukture, izrazita sezonalnost turizma, nedovoljno razvijena poduzetnička infrastruktura te nedovoljna iskorištenost poljoprivrednog zemljišta i proizvodnja hrane.

Županijske prilike leže u povoljnom geostrateškom položaju Županije, klimatskoj pogodnosti, bogatstvu i raznolikosti prirodnih i okolišnih resursa, bogatoj i raznolikoj kulturnoj baštini, mogućem financiranju iz Strukturnih i investicijskih fondova EU te Programa Unije, razvoju poduzetništva kroz pametnu specijalizaciju, postojanju autohtonih i tradicijskih vrijednosti,

možnosti regionalne suradnje, mogućnosti razvoja, razmjene i transfera znanja i novih tehnologija s emitivnim okruženjem te stavljanju u funkciju neaktivne imovine. No postoje i potencijalne prijetnje, a to su nedovoljan stupanj ekonomske decentralizacije RH, nepovoljna ekonomska kretanja u RH, nedostatak integracije razvojnih politika i programa na svim razinama, (pre)česte i nedovoljno kvalitetne promjene zakonske regulative, nepovoljna poduzetnička klima u RH u odnosu na EU, institucionalna rascjepkanost kao zapreka investicijama, osjetljivost na globalne poremećaje, nesređeno stanje u katastru i zemljišnim knjigama, složenost rješavanja imovinsko-pravnih odnosa, odlazak srednje obrazovanog i visokoobrazovanog kadra iz Županije, te nedovoljna prilagođenost srednjoškolskog obrazovanja potrebama tržišta rada.

Temeljem Analize stanja te razmatranja problema i potencijala, formulirana je vizija Strategije koja glasi „Primorsko-goranska županija je konkurentna, održiva i društveno pravedna regija poželjna za život i rad“. Vizija se planira postići provedbom sljedećih strateških ciljeva i prioriteta: 1. Razvoj konkurentnog i održivog gospodarstva; 2. Jačanje regionalnih kapaciteta i ravnomjeran razvoj; te 3. Razvoj ljudskih potencijala i povećanje kvalitete života. Strategija dodatno naglašava i temeljna načela koja će se uzimati u obzir u svim mjerama te prilikom definiranja konkretnih razvojnih projekata, a to su ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve društvene skupine, održivi razvoje te korištenje dobre upravljačke prakse i participativan pristup razvoju. Konačno valja istaknuti kako je u lipnju 2020. godine donesena odluka o produženju Razvojne strategije Primorsko-goranske županije 2016.-2020. na razdoblje do 31. prosinca 2021. godine.

Ličko-senjska županija

Ličko-senjska županija je površinom najveća županija te se prostire na 5 353 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi svega 44 068 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti čini najrjeđe naseljenom županijom sa samo 8,23 stanovnika po km². U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za gotovo 7 000. Ono što posebno može zabrinjavati vezano uz ovu županiju je izrazito visok indeks starenja (2011, 2020), odnosno vrlo visok omjer osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih do 19 godina, što ukazuje da je Ličko-senjska županija, kao i većina Hrvatske, duboko ušla u snažan proces starenja. Ličko-senjska županija je podijeljena na 4 grada (Gospić, Novalja, Otočac i Senj) te 8 općina (Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička jezera, Udbina i Vrhovine). Sjedište Županije je Grad Gospić.

Prema indeksu razvijenosti Ličko-senjska županija ima ispodprosječnu razvijenost (92,387), odnosno uključena je u potpomognuta županijska područja. Osim toga valja istaknuti kako se Ličko-senjska županija nalazi u prvoj razvojnoj skupini županija, odnosno spada u drugih 50% ispodprosječno rangiranih jedinica. Tri od četiri grada u sklopu županije imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti: Gospić (104,013), Novalja (110,049) i Senj (101,567), dok jedino Otočac (99,474) spada pod potpomognuto područje. Jedino 2 od 8 općina (Karlobag i Plitvička jezera) koje su uključene u sastav županije imaju iznadprosječne vrijednosti razvijenosti, a od 6

preostalih ispodprosječno razvijenih općina, njih 4 (Brinje, Donji Lapac, Udbina i Vrhovine) se nalazi u prvoj, odnosno najnižoj razvojnoj skupini.

Važnost Županije u hrvatskom prostoru i izvan njega prvenstveno je određena funkcijom geoprometnog križišta između tri vodeća polarizacijska žarišta u državi: Zagreba, Rijeke i Splita, zatim pripadnošću njezina kontinentuskog područja geostrateškoj i ekološkoj jezgri Hrvatske te autohtonim gospodarskim potencijalima sadržanim u poljodjelskim površinama, šumskom i vodnom bogatstvu, te turistički vrijednim područjima (priobalje), prostorima nacionalnih parkova i parkova prirode te porječjima krških rijeka.

Posljednja županijska razvojna strategija donesena je za razdoblje od 2011. do 2013. godine, ali s obzirom na to da je od nje prošlo 10 godina nećemo iznositi njene ciljeve i zaključke. Radije ćemo se usredotočiti na ciljeve i zaključke nove razvojne strategije Ličko-senjske županije 2020 koju trenutno razvija LIRA – razvojna agencija Ličko-senjske županije. SWOT analiza je napravljena za četiri područja: društvo, gospodarstvo, prostor i okoliš te posebna područja i upravljanje razvojem. Snage na području društva u Ličko-senjskoj županiji su postojanje mreža obrazovnih institucija, učeničkih i studentskih domova, dobra prometna povezanost te bogata kulturno tradicijskih baština, dok su slabosti starija populacija, slaba naseljenost, nedostatak stručnih kadrova u zdravstvu i školstvu te neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada. Prilike na području sektora društva su postojanje civilnih udruga, otvaranje obrazovnih programa prema potrebama gospodarstva i povezanost kulture i tradicije u svrhu razvoja turizma i lokalne zajednice, dok su prijetnje rascjepkanost županije, odlazak mladog stanovništva i nezainteresiranost i neinformiranost stanovništva. Snage na području gospodarstva su raspoloživost prirodnih resursa kao osnova za gospodarski razvoj, povoljan geoprometni položaj, energetske potencijale (hidro i vjetar), mogućnost eko poljoprivredne proizvodnje te tradicija poljoprivredne proizvodnje. S druge strane, slabosti ovog područja su nedovoljna konkurentnost gospodarskih subjekata kao rezultat neulaganja u znanje i tehnologiju, visoka stopa nezaposlenosti, posebno mladih te niska stopa ekonomske aktivnosti u odnosu na RH. Prilike u području gospodarstva su mogućnost korištenja EU sredstava namijenjenih slabije razvijenim regijama, mogućnost boljeg iskorištenja potencijala i resursa za razvoj i mogućnost turističkog razvoja, dok su prijetnje odljev visokoobrazovnog kadra, iseljavanje stanovništva i nemogućnost razvoja gospodarstva na minski sumnjivim područjima.

Snage na području prostora i okoliša su bogati prirodni resursi i krajobrazna georaznolikost i raznolikost, visok stupanj raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta, povoljan geografsko-prometni položaj i dobra prometna povezanost te visoka kakvoća mora i općenito očuvanost okoliša. S druge strane, slabosti ovog područja su ispuštanje nepročišćenih otpadnih voda u vode i more (okoliš), otpad se ne zbrinjava u skladu s propisima te postojanje divljih odlagališta u zaštićenim područjima. Prilike na području prostora i okoliš su povećati svijest o važnosti očuvanja prirodne baštine, unaprijediti sustav gospodarenja otpadom te ekološka osviještenost udruga, gospodarstva i društva u cjelini, dok su prijetnje dugotrajna uspostava novog sustava gospodarenja otpadom,

točkasto onečišćenje kopnenih voda te trajni rizik i opasnost iznenadnog onečišćenja mora. Snage u posljednjem području su očuvan prirodni okoliš, bogati prirodni resursi (poljoprivredna zemljišta, šume, vode, morska obala), bogate tradicijske vrijednosti te postojeći zaštićeni autohtoni proizvodi. S druge strane, slabosti ovog područja su nedostatak kadrova s iskustvom u upravljanju projektima, velike razvojne razlike i velike razlike u financijskim kapacitetima, slaba naseljenost, staro stanovništvo te niska razina obrazovanosti stanovništva. Prilike u ovom području su mogućnost korištenja EU fondova, suradnja obrazovnih institucija i realnog sektora, ekološka poljoprivreda te razvoj turističkog potencijala, dok su prijetnje daljnja depopulacija (iseljavanje, pad nataliteta) te onečišćenje okoliša i devastacija prostora.

Istaknuta su tri strateška cilja kako bi se ostvarila sljedeća vizija: Ličko-senjska županija je gospodarski i infrastrukturno razvijena, korištenjem vlastitih prirodnih i ljudskih resursa, uz očuvan okoliš te prirodno, povijesno i kulturno naslijeđe, u kojoj njeni građani ostvaruju napredak jednak prosječnom hrvatskom građaninu. Ta tri strateška cilja su: 1. Održivi gospodarski razvoj i jačanje konkurentnosti Ličko-senjske županije; 2. Razvoj ljudskih potencijala i kvaliteta života te 3. Održivo upravljanje prostorom, resursima i infrastrukturom.

Zadarska županija

Zadarska županija se prostire na 3 646 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 167 914 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta ispod državnog prosjeka (46,05 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se neznatno smanjio za otprilike 2 000 stanovnika. U sklopu Zadarske županije uključeno je 6 gradova (Benkovac, Biograd na Moru, Nin, Obrovac, Pag i Zadar) te 28 općina (Bibinje, Galovac, Gračac, Jasenice, Kali, Kolan, Kukljica, Lišane Ostrovičke, Novigrad, Pakoštane, Pašman, Polača, Poličnik, Posedarje, Povljana, Preko, Privlaka, Ražanac, Sali, Stankovci, Starigrad, Sukošan, Sveti Filip i Jakov, Škabrnja, Tkon, Vir, Vrsi i Zemunik Donji). Administrativno središte županije je Grad Zadar.

Prema indeksu razvijenosti Zadarska županija ima iznadprosječnu razvijenost (104,654), odnosno ne spada u potpomognuta županijska područja. Osim toga valja istaknuti kako se Zadarska županija nalazi u trećoj razvojnoj skupini županija, odnosno spada u drugih 50% iznadprosječno rangiranih jedinica. Od 6 gradova u sklopu županije Biograd na Moru (110,306), Nin (106,441), Pag (104,690) i Zadar (109,370) imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti, dok Benkovac (98,971) i Obrovac (98,301) spadaju pod potpomognuta područja, ali se nalaze u četvrtoj razvojnoj skupini rangiranja jedinica, odnosno nalaze se u prvih 25% ispodprosječno rangiranih jedinica. Od 28 općina koje su uključene u sastav županije samo 5 općina ima ispodprosječne vrijednosti razvijenosti (Galovac, Gračac, Lišane Ostrovičke, Polača i Stankovci), odnosno spada u potpomognuta područja.

Zadarska županija smještena je na središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana. Određena svojim prirodnim položajem u Republici Hrvatskoj, Zadarska županija postaje i značajna prometna

poveznica; povezana je državnim cestama i autocestom A1 Zagreb – Split (tzv. Dalmatina), zračnim linijama (Zračna luka Zadar), trajektnim vezama s Anconom u Italiji (iz grada Zadra) te željezničkim pravicima s ostatkom Hrvatske. Posebnost županijskog područja je brojnost otoka, kanala, morskih prolaza, duboko uvučene morske površine u kopno, razvedena obala, plodna zona Ravnih kotara i krš brdsko – planinskog prostora.

Zadarska županija trenutno sudjeluje u provedbi 10 međunarodnih i 5 nacionalnih EU projekata. Posebno se ističe projekt pod nazivom Projekt POKRET – „Projekt Osnaživanja KonkuRentnosti i Efikasnosti žena na Tržištu rada“. Cilj projekta je zaposliti 20 teže zapošljivih žena (žene iznad 50 godina, žene s invaliditetom, žrtve obiteljskog nasilja, azilantice i sl.) i žena s nižom razinom obrazovanja te im pružiti certificirano obrazovanje za određeno deficitarno zanimanje na tržištu rada, kako bi ih se osnažilo i učinilo konkurentnijima za buduće traženje posla. Osim navedenog, projektom će se nastojati ukloniti potreba za institucionalizacijom 100 starijih osoba i osoba u nepovoljnom položaju na način da će im novozaposlene žene pružiti potrebnu pomoć u vlastitom domu.

Županijska razvojna strategija temeljni je strateški planski dokument za društveno gospodarski razvoj županije u skladu s načelima održivog razvoja. Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020. izrađena je sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske te prema Smjernicama za izradu županijskih razvojnih strategija, praćenje i vrednovanje njihove provedbe. Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020. kronološki se nadovezuje na Županijsku razvojnu strategiju koja je pokrivala razdoblje 2011. – 2013., uz naknadno produljenje primjene do kraja 2015. godine. U obliku sažete izjave, vizija predstavlja zajedničku ideju razvoja, kao jasnu i fokusiranu predodžbu željene promjene za Zadarsku županiju. Vizija je općenito formulirana te upućuje na napredak koji treba biti postignut u Županiji. Vizija za županiju je sljedeća: Zadarska županija je privlačna i gospodarski konkurentna regija uravnoteženog i održivog razvoja, prepoznatljive kulturne i prirodne baštine te visoke kvalitete života. Ovakva vizija županije se nastoji postići trima strateškim ciljevima: 1. Gospodarski konkurentna i inovativna Zadarska županija, 2. Resursno učinkovita Zadarska županija te 3. Povećana i uravnotežena kvaliteta života stanovništva Zadarske županije.

SWOT analiza provedena je na tri područja: 1. pametan rast (gospodarstvo, turizam, poljoprivreda i ribarstvo); 2. održiv rast (zaštita okoliša, komunalna infrastruktura, gospodarenje izvorima energije, prometna infrastruktura te prostorna obilježja) i 3. uključiv rast (obrazovanje, kultura i sport, zdravstvena i socijalna skrb, upravljanje razvojem i stanovništvom). Snage područja koji uključuje pametan rast su tradicija prerađivačke industrije, pomorska i nautička tradicija, izuzetno dobra prometna povezanost, dugogodišnja tradicija u turizmu, tradicija bavljenja poljoprivredom, trend rasta broja poljoprivrednih proizvođača za ekološku poljoprivredu te rast gotovo svih ekonomskih pokazatelja u sektoru ribarstva. S druge strane, slabosti su niska razina poduzetničke aktivnosti, posebice u ruralnim područjima (otoci i unutrašnjost županije), nedostatak kvalitetnih i educiranih kadrova u svim sektorima za potrebe gospodarstva, strukturna nezaposlenost,

nedostatak inovacija u gospodarstvu, obrazovni sustav nije usklađen s potrebama turizma, usitnjena poljoprivredna zemljišta i veliki broj parcela koji onemogućuju suvremenu i konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju, slabo udruživanje poljoprivrednika i problem nedostatka ribarske infrastrukture. Prilike za pametan rast su povoljan geografski položaj županije za razvoj gospodarstva, mogućnost korištenja EU fondova za financiranje projekata malog i srednjeg poduzetništva, postojanje poticaja za zapošljavanje, unapređenje postojećih obrazovnih programa, razvedenost obale i veliki broj otoka kao vrijedna atrakcijska osnova, prilagodba obrazovnog sustava prema potrebama turizma, povoljni uvjeti za razvoj ekološke poljoprivrede, primjena novih tehnoloških dostignuća i okrupnjavanje posjeda kao temelj poticanja konkurentnije poljoprivrede te razvoj ekološkog uzgoja ribe. No, postoje i prijetnje kao što su nedovoljna potpora države razvojnim projektima županije, iseljavanje visokoobrazovane radne snage, daljnja depopulacija ruralnog područja (otoci, zaleđe) što otežava gospodarski oporavak tih područja, onečišćenje okoliša i povećanje buke kao posljedica nekontroliranog razvoja masovnog turizma, sporo i teško okrupnjavanje posjeda, klimatske promjene i ekološke katastrofe.

Snage održivog rasta su uspostavljen sustav skrbi o zaštićenim dijelovima prirode, organizirani odvoz komunalnog otpada, kontinuirana provedba sanacije divljih odlagališta, iskustvo u pripremi i provedbi projekata energetske učinkovitosti, dobro stanje postojeće cestovne prometne mreže, postojanje moderno opremljene zračne luke te obnovljene luke i pristaništa na otocima. S druge strane slabosti održivog rasta su nespremnost sustava da reagira na nepogode, postojanje divljih odlagališta otpada, neriješeni imovinsko-pravni odnosi, nespremnost sustava da reagira na ekološke incidente, veliki broj energetske neučinkovitih zgrada, nedovoljno iskorišten geoprometni i geopolitički položaj kao resurs za razvoj te nejednaka teritorijalna razvijenost županije. Prilike održivog rasta su veliki broj zaštićenih područja, visoka sačuvanost obalnog pojasa u izvornom obliku, nepostojanje velikih onečišćivača zraka i okoliša, visoki potencijal korištenja obnovljivih izvora energije zbog postojećih prirodnih resursa, povoljni geoprometni položaj te mediteranska klima. No, postoje i potencijalne prijetnje, a to su klimatske promjene i nekoordinirana urbanizacija, postojanje minski sumnjivih područja, ekološki incidenti, katastrofe i onečišćenja te prirodne nepogode. Snage uključivog rasta su Zadar kao sveučilišni grad s dugom akademskom tradicijom, raznolika mreža odgojno-obrazovnih institucija i programa, dostupnost srednjoškolskog obrazovanja za sve, stipendije za učenike i studente, iznimna vrijednost nematerijalne kulturne baštine, iznimna posjećenost kulturnih manifestacija tijekom sezone, zadovoljavajuća popunjenost mreže javno-zdravstvene službe, većina gradova Zadarske županije bilježi porast broja stanovnika te očekivano trajanje života u kontinuiranom porastu. S druge strane, slabosti su nedovoljni infrastrukturni kapaciteti školskih ustanova, dotrajalost pojedinih postojećih objekata i školske opreme u osnovnim i srednjim školama, slaba povezanost sektora istraživanja, obrazovanja i tržišta rada, nedovoljna sredstva za financiranje postojećih i novih kulturnih sadržaja, neusklađenost stanja objekata i opreme u zdravstvu sa standardima kvalitete, nedovoljan broj stručnih radnika u sustavu zdravstvene i socijalne skrbi, nedovoljna financijska sredstva Županije za realizaciju zacrtanih strateških ciljeva, visok postotak starije populacije u ukupnom broju stanovnika, negativan migracijski saldo, neuravnotežena naseljenost Županije te

nizak postotak stanovnika sa završenim višim i visokim obrazovanjem. Prilike za uključiv rast su E-učenje (prilika za učenje na daljinu, npr. na udaljenim otocima), priprema studijskih programa iz STEM područja na Sveučilištu u Zadru, razvoj kreativnih industrija u kontekstu očuvanja kulturne baštine, socijalno poduzetništvo (novi model partnerstva javnog i privatnog sektora), povećanje tržišta za zdravstveni i medicinski turizam, jačanje konkurencije na tržištu zdravstvene zaštite i moguća izravna ulaganja u zdravstveni sektor te razvoj i sudjelovanje u programima i mjerama kojima će se spriječiti depopulacija i pridonijeti povećanju stope nataliteta. No, postoje i potencijalne prijetnje uključivom rastu, a to su neodgovarajući sustav obrazovanja koji nije usklađen sa zahtjevima društva, nedovoljna uključenost poslodavaca u proces obrazovanja, veliki rizik od gubitka nematerijalne kulturne baštine, nedovoljan broj specijalista u zdravstvu i socijalnih radnika na poslovima socijalne skrbi, odljev zdravstvenih djelatnika po pristupanju Hrvatske EU, demografska kretanja (daljnja depopulacija i starenje stanovništva) te pad broja i iseljavanje visokoobrazovne populacije.

Šibensko-kninska županija

Šibensko-kninska županija se prostire na 2 984 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 98 453 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta znatno ispod državnog prosjeka (32,99 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za gotovo 11 000 stanovnika. Ono što zabrinjava je visok indeks starenja (2011, 2020) koji je pri vrhu gledano na razini svih županija, odnosno Šibensko-kninska županija ima visok omjer osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih do 19 godina, što ukazuje da je trenutno u intenzivnom procesu starenja. Šibensko-kninska županija administrativno je podijeljena na 5 gradova (Drniš, Knin, Skradin, Šibenik i Vodice) i 15 općina (Bilice, Biskupija, Cviljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Murter-Kornati, Pirovac, Primošten, Promina, Rogoznica, Ružić, Tisno, Tribunj i Unešić). Grad Šibenik je gospodarsko, kulturno i administrativno središte županije.

Prema indeksu razvijenosti Šibensko-kninska županija ima ispodprosječnu razvijenost (97,041), odnosno uključena je u potpomognuta županijska područja. Osim toga valja istaknuti kako se Šibensko-kninska županija nalazi u drugoj razvojnoj skupini županija, odnosno spada u prvih 50% ispodprosječno rangiranih jedinica. Dva grada koja spadaju pod potpomognuto područje su Knin (96,664) i Skradin (95,144), dok preostala 3 grada imaju iznadprosječnu razvijenost: Drniš (100,366), Šibenik (106,194) i Vodice (105,928). 7 od 15 općina u Šibensko-kninskoj županiji imaju iznadprosječnu razvijenost (Bilice, Murter-Kornati, Pirovac, Primošten, Rogoznica, Tisno, Tribunj i Vodice), dok se preostalih 8 općina svrstava u potpomognuta područja zbog svoje ispodprosječne razvijenosti (Biskupija, Cviljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Promina, Ružić i Unešić). Dodatno valja istaknuti kako od tih 8 općina koje imaju ispodprosječnu razvijenost čak se njih 6 (Biskupija, Cviljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje i Unešić) nalazi u prvoj, najnižoj razvojnoj skupini rangiranja jedinica.

Nalazi se u središnjem dijelu sjeverne Dalmacije, a obuhvaća najljepše hrvatske otoke, povijesno i zemljopisno najvrjedniji dio obale Jadrana, te prostranu, krševitu Zagoru. Zahvaljujući rijeci Krki koja protječe njenim središnjim dijelom, na jedinstven su način raznoliki krajolici povezani u osebujan spomenik prirode, ali i ukupne ljudske i hrvatske nacionalne povijesti. Prostor županije je duboko usječeni kanjonom rijeke Krke i Čikole, te Prukljanskim jezerom i Šibenskim kanalom fizički razdvojen na dva dijela. Prema zemljopisnom položaju područje Šibensko-kninske županije predstavlja specifičnu i složenu prirodnu cjelinu, a prema reljefu, klimatskim, vegetacijskim, demografskim, socijalnim, kulturnim i gospodarskim obilježjima izdvajaju se otočko područje, zagorsko područje s Drnišom i Kninom i obalno područje s gradom Šibenikom kao gospodarskim, kulturnim i administrativnim središtem županije. Zahvaljujući dobrom geostrateškom položaju, značajnim investicijama u gospodarsku i prometnu infrastrukturu, Šibensko-kninska županija atraktivna je lokacija za ulaganja domaćim i stranim investitorima.

Šibensko-kninska županija trenutno sudjeluje u 16 projekata koji su barem djelomično, ako ne u potpunosti pod potporom EU. Posebno se ističe Projekt izgradnja sustav javnog navodnjavanja Donje polje. Predmet ovog projekta je izgradnja sustava navodnjavanja Donje Polje - Jadrtovac u Šibensko-kninskoj županiji, koja obuhvaća bruto 309 ha poljoprivrednih površina od čega je za navodnjavanje predviđeno/pogodno 274 ha. Voda za navodnjavanje osigurat će se zahvaćanjem vode na izvoru Ribnik te spremanjem u akumulacije i njenim trošenjem u vegetacijskom periodu. Voda iz izvora Ribnik zahvaćati će se u zimskom razdoblju i akumulirati u za to izgrađene akumulacije no treba voditi računa da su moguće visoke koncentracije soli u vodi iz izvora Ribnik, stoga kod zahvaćanja vode nije samo važno kada će se zahvaćati nego je neophodno kontrolirati kvalitetu vode kontinuirano tijekom crpljenja. Kako bi se osigurale dostatne količine vode za navodnjavanje projektnog područja predviđena je izgradnja dviju mikro-akumulacija (Stražnice i Škevine) ukupnog volumena 287.000 m³. Crpna stanica Ribnik ima funkciju crpljenja vode na izvoru Ribnik, odnosno ima funkciju svladavanja visinskih razlika i linijskih gubitaka u dovodnom cjevovodu.

U kolovozu 2021. godine donesena je odluka o početku postupka izrade Provedbenog programa ŠKŽ za mandatno razdoblje od 2021. do 2025. godine. Budući da nije donesen recentni program za Šibensko-kninsku županiju, ukratko ćemo predstaviti neke zaključke Razvojne strategije Šibensko-kninske županije koja je donesena 2019. godine. Sukladno Smjernicama za izradu županijskih razvojnih strategija, praćenje i vrednovanje njihove provedbe (2015) izdanim od strane Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU), izrađena je Županijska razvojna strategija Šibensko-kninske županije do kraja 2020. godine. U sklopu svakog prioriteta istaknuto je više potrebnih mjera, a u sklopu svake mjere više detaljnih aktivnosti. Sedam je glavnih ciljeva strateškog okvira Šibensko-kninske županije, uz dodatan horizontalni cilj koji se ostvaruje realizacijom svih prethodnih: 1. Konkurentno i polifunkcionalno gospodarstvo; 2. Očuvana i valorizirana prirodna i kulturna baština bazirana na održivom upravljanju; 3. Razvijene i dostupne društvene usluge i sadržaj; 4. Kvalitetan i prepoznatljiv sustav srednjoškolskog, strukovnog i visokoškolskog obrazovanja; 5. Kvalitetna i modernizirana primarna infrastruktura

kao preduvjet prostorno ujednačenog razvoja; 6. Energetska učinkovitost usmjerena na obnovljive izvore energije (OIE); 7. Efikasno i sinergično upravljanje razvojem uz stvaranje pozitivne klime koja utječe na pojedince i stanovništvo u cjelini te horizontalni cilj demografske revitalizacije.

Rezultati analize stanja kvalitativno su analizirani u kontekstu identificiranja razvojnih potreba i potencijala u svrhu usmjeravanja izrade strateškog okvira. Korištena je SWOT analiza koja prepoznaje razvojne snage, slabosti, prilike i prijetnje. Prednosti na području društva su dulji životni vijek od nacionalnog prosjeka, povoljna opremljenost stanova osnovnom infrastrukturom, manja stopa rizika od siromaštva u odnosu na nacionalni prosjek, zadovoljavajuća mreža javne zdravstvene službe na primarnoj i sekundarnoj razini, porast broja visokoobrazovnog stanovništva i bogata materijalna i nematerijalna kulturna baština. S druge strane, slabosti ovog područja su rijetka gustoća naseljenosti, demografsko izumiranje i depopulacija županije, iseljavanje stanovništva, posebice mladog, bioreproduktivnog i radno sposobnog, visoka cijena nekretnina u odnosu na prosječni dohodak stanovništva, velik broj korisnika socijalnih usluga, nejednaka dostupnost zdravstvene skrbi na području županije, loše stanje zdravstvene infrastrukture, loša obrazovna struktura stanovništva i sezonska koncentracija manifestacija u ljetnom razdoblju. Prilike na području društva su pokretanje nacionalnih mjera za povećanje nataliteta i smanjenja iseljavanja stanovništva, mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU u svrhu jačanja socijalne uključenosti starijih osoba, nezaposlenih, djece, osoba s invaliditetom i nacionalnih manjina, povezivanje srednjih škola s poduzetničkim sektorom u svrhu stjecanja praktičnih znanja i vještina, odnosno bržeg uključivanja na tržište rada te promocija kulturnih i kreativnih industrija. S druge strane postoje i prijetnje na ovom području, a to su nepostojanje jasne nacionalne populacijske politike, smanjenje mogućnosti rješavanja stambenog pitanja (mladih) zbog visokih cijena nekretnina uvjetovanih razvojem turizma, nastavak nedovoljne osjetljivosti društvene zajednice prema marginaliziranim socijalnim skupinama, nastavak pogoršanja trenda pokazatelja zdravlja, nepovezanost obrazovnih programa i upisnih kvota s potrebama gospodarstva te neadekvatno kreiranje i provođenje nacionalne kulturne politike. Prednosti u području gospodarstva su izražen gospodarski oporavak, trend smanjenja stope nezaposlenosti, porast broja poduzeća i obrta, pozitivni trendovi u sektoru turizma te povećana potražnja za poljoprivrednim i tradicijskim proizvodima u turističkoj sezoni. S druge strane, slabosti ovog područja su slabo privlačenje inozemnih investicija, neadekvatna struktura nezaposlenih osoba (visoka stopa nezaposlenosti kod mladih, porast broja dugotrajno nezaposlenih osoba, izražena sezonalnost nezaposlenosti, zapošljavanja i potrebe za radnom snagom), slabo razvijen proces privlačenja investicija, pad vrijednosti izvoza i uvoza, izrazita sezonalnost turizma, slabo razvijena i nekonkurentna poljoprivreda u odnosu na prirodne mogućnosti i potencijale te loša poljoprivredna infrastruktura. Prilike u području gospodarstva su povećanje konkurentnosti i novog zapošljavanja kroz korištenje financijskih sredstava iz ESI fondova, mogućnost integracije pronatalitetne politike i politike povećanja zaposlenosti, mogućnost razvoja izvozno orijentiranih djelatnosti i poduzeća, veliki prirodni potencijal (klima, nezagađeni okoliš...) za dodatni razvoj turizma i potencijal za razvoj ekološke proizvodnje. S druge strane, potencijalne prijetnje su daljnje smanjenje radnog kontingenta (posebice u mlađim skupinama) i nastavak negativnih demografskih trendova

negativno će utjecati na stanje tržišta rada, daljnja neusklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta, sezonalnost turističkih kretanja u Hrvatskoj i orijentiranost na masovni turizam, onečišćenje okoliša i smanjenje kvalitete javne turističke infrastrukture uzrokovano turističkim pritiskom i loša agrarna politika i česte promjene zakonodavstva.

Prednosti na području prostora/okoliša su visoka kakvoća i čistoća sastavnica okoliša (vode, zrak, tlo), operativan i efikasan sustav civilne zaštite, veliki broj zaštićenih lokaliteta te lokaliteta predviđenih za zaštitu i povećanje putničkog pomorskog prometa, dok su slabosti nezadovoljavajuća kakvoća zraka u centru grada Šibenika zbog prometa, velik broj šumskih požara tijekom ljetnih mjeseci, velik pritisak turizma u sezoni na usko područje Nacionalnih parkova i estuarija rijeke Krke, visoki gubitci u vodovodnoj mreži (50%), nizak udio odvojenog prikupljenog otpada te neujednačenost kvalitete i zastarjelost prometne infrastrukture. Prilike ovog područja su veliki resursi pitke vode, klimatski uvjeti otvaraju mogućnosti za proširenje turističke sezone, zaštićeni dijelovi prirode predstavljaju značajan potencijal za daljnje unaprjeđenje razvoja turizma, značajni resursi prirodne baštine, planiran razvoj mreže reciklažnih centara i mogućnost korištenja fondova EU za unaprjeđenje prometnog sustava (javni gradski prijevoz). S druge strane, prijetnje su spor proces razminiranja na nacionalnoj razini, krški ekosustav je iznimno osjetljiv i na minimalna zagađenja, učestalost nepogoda uvjetovanih klimatskim promjenama (porast temperature, smanjenje padalina, porast broja suhih dana), te visoki rizici od pojave požara, potresa, poplava i suša. Posljednje područje je okvir za upravljanja razvojem čije su prednosti podrška regionalne i lokalne uprave za regionalni razvoj, postojanje institucija za poticanje poduzetništva i postojanje relevantnih institucija za zaštitu okoliša i prostorno planiranje, dok su slabosti nedostatak iskustva lokalne administracije u izradi EU programa i strateškom planiranju, neumreženost i nesistematiziranost informacija na regionalnom i lokalnom nivou i ograničena financijska sredstva za razvoj na nivou regionalne i lokalne uprave. Prilika ovog područja su mogućnosti regionalne i prekogranične suradnje, dok su prijetnje nedovoljan stupanj ekonomske decentralizacije RH, nesređeno stanje u katastru i zemljišnim knjigama te složenost rješavanja imovinsko-pravnih odnosa.

Donesen je i Program potpora poljoprivredi na području SKŽ 2021.-2023. godine koji se primjenjuje na potpore dodijeljene poduzetnicima koji se bave primarnom proizvodnjom poljoprivrednih proizvoda. Šibensko-kninska županija će u periodu od 2021.-2023. godine dodjeljivati potpore za sljedeće aktivnosti: 1. potpora očuvanju i proširenju stočnog fonda; 2. potpora mladim poljoprivrednicima; 3. potpora uređenju i poboljšanju kvalitete poljoprivrednog zemljišta; 4. potpora neproizvodnim ulaganjima neophodnih za poljoprivrednu proizvodnju; 5. potpora provođenju novih tehnika i znanja u poljoprivrednoj proizvodnji; 6. potpora malim investicijama u poljoprivrednoj proizvodnji; 7. potpora za osiguranje poljoprivredne proizvodnje kod elementarnih nepogoda; 8. potpora osnivanju i zajedničkom djelovanju poljoprivrednih gospodarstava; 9. potpora za troškove stvaranja robne marke i promocije županijskih proizvoda; 10. potpora malim investicijama u preradi poljoprivrednih proizvoda i 11. potpora istraživačkim projektima u sektorima poljoprivrede.

Splitsko-dalmatinska županija

Splitsko-dalmatinska županija se prostire na 4 540 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 447 440 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta iznad državnog prosjeka (98,56 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se smanjio za nešto više od 7 000 stanovnika. U sklopu Splitsko-dalmatinske županije nalazi se 16 gradova (Hvar, Imotski, Kaštela, Komiza, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Split, Stari Grad, Supetar, Trilj, Trogir, Vis, Vrgorac i Vrlika) te 39 općina (Baška Voda, Bol, Brela, Cista Provo, Dicmo, Dugi Rat, Dugopolje, Gradac, Hrvace, Jelsa, Klis, Lećevica, Lokvičići, Lovreć, Marina, Milna, Muć, Nerežišća, Okrug, Otok, Podbablje, Podgora, Podstrana, Postira, Prgomet, Primorski Dolac, Proložac, Pučišća, Runovići, Seget, Selca, Sućuraj, Sutivan, Šestanovac, Šolta, Tučepi, Zadvarje, Zagvozd i Zmijavci). Administrativno središte županije je u Splitu.

Prema indeksu razvijenosti Splitsko-dalmatinska županija ima iznadprosječnu razvijenost (103,930) te se nalazi u trećoj razvojnoj skupini, odnosno nalazi se u drugih 50% iznadprosječno rangiranih županijskih jedinica. Od 16 gradova u sklopu županije samo 4 grada imaju ispodprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti (Imotski, Trilj, Vrgorac i Vrlika), odnosno spadaju u potpomognuta područja, dok su preostali gradovi iznadprosječno razvijeni. Od 39 općina koje su uključene u sastav županije 17 općina imaju ispodprosječne vrijednosti razvijenosti, odnosno spadaju u potpomognuta područja s čak 6 općina u najnižoj, prvoj razvojnoj skupini rangiranja jedinica (Cista Provo, Lećevica, Lokvičići, Lovreć, Proložac i Zagvozd). Preostale 22 općine imaju iznadprosječnu razvijenost od kojih se 4 (Baška Voda, Bol, Brela, Podstrana i Sutivan) nalaze u najvišoj, osmoj razvojnoj skupini rangiranih jedinica.

Županija je geografski smještena na središnjem dijelu jadranske obale. Proteže se od Vrlike na sjeveru do najudaljenijeg hrvatskog otoka Palagruže na jugu, od Marine na zapadu do Vrgorca na istoku. Zaobalje, u kontinentalnom dijelu županije, ispresijecano je planinama koje se pružaju paralelno s obalom. Kraj je rijetko nastanjen i ekonomski siromašan. Priobalje čini uski pojas uz more između planinskih lanaca i mora. To je područje visoko urbanizirano i ekonomski razvijenije u odnosu na zaobalje. Otoci su slabo nastanjeni, ekonomski su razvijeniji od zaobalja, međutim zbog različitih prilika imali su trajnu emigraciju stanovnika.

U svibnju 2019. godine donesena je odluka o početku postupka izrade Plana razvoja Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje od 2021.-2027 godine, a za izradu plana je zadužena javna ustanova za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije RERA S.D. Budući da recentni program za Splitsko-dalmatinsku županiju u izradi, ukratko ćemo predstaviti neke zaključke Županijske razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije za razdoblje do 2020. Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, županijska razvojna strategija je temeljni strateški planski dokument jedinice područne (regionalne) samouprave u kojem se određuju ciljevi i prioritete razvoja za područje jedinice područne (regionalne) samouprave s posebnim naglaskom

na ulogu velikih gradova i gradova sjedišta županija u poticanju razvoja te na razvoj slabije razvijenih područja. Kroz prijedlog vizije, ciljeva, prioriteta i mjera s pripadajućim indikatorima učinka i ishoda definiran je strateški okvir. Prema viziji strategije, SDŽ je visoko-razvijena, otvorena europsko-mediteranska regija ugodna za rad i život s očuvanim okolišem i prepoznatljivom kulturnom i prirodnom baštinom: Kako bi se postigla takva vizija Županije, doneseni su strateški ciljevi koji glase: 1. Poboljšati kvalitetu življenja uz održivo korištenje prirodnih resursa; 2. Povećati konkurentnost gospodarstva i 3. Unaprijediti ljudske potencijale i sustav upravljanja razvojem.

SWOT analiza podijeljena je u četiri skupine: stanovništvo, ljudski resursi i tržište rada te društvene djelatnosti, gospodarstvo, stanje u prostoru/okolišu te okvir upravljanja razvojem i civilno društvo. Snage u prvoj skupini su iznadprosječan udio obrazovanog stanovništva, porast broja studenata i rastući interes za studijima iz područja tehničkih i prirodnih znanosti, relativno razvijen sustav visokog obrazovanja te vrijedna kulturno-povijesna baština. S druge strane, slabosti su opadanje broja stanovnika, negativan prirodni prirast, smanjenje broja obrazovanih, mladih i radno sposobnih ljudi, nepovoljan prostorni raspored stanovništva, trend napuštanja manjih sredina i otoka, negativan migracijski trend, niska stopa zaposlenosti i visoka stopa neaktivnosti te nedovoljna visoka razina zdravstvene skrbi, posebice na otocima. Prilike za ovo područje su rijetka gustoća naseljenosti zaobalja i otoka ostavlja prostor za rasterećenje prezagušenog obalnog pojasa, razvoj i širenje dobrih praksi društvenih inovacija u obrazovanju i zapošljavanju, razvoj zdravstvenog turizma te revitalizacija otoka, dok su prijetnje visok i rastući udio nezaposlenih osoba s visokom i višom stručnom spremom, neusklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta rada, opadanje broja srednjih i malih poslodavaca te korištenje kulturne baštine samo za turističke aktivnosti. Snage na području gospodarstva su visoka izgrađenost poslovnih zona, kvalitetna prometna infrastruktura, intenzivan razvoj turizma u županiji i heterogena poljoprivredna proizvodnja. S druge strane, slabosti su visok udio trgovine i turizma u BDP-u, zanemariv udio poljoprivrede u strukturi bruto dodane vrijednosti, gubitak autohtonih poljoprivrednih sorti, neravnomjeran regionalni razvoj županije te izražena sezonalnost turističke potražnje. Prilike na ovom području su uključivanje lokalnih/regionalnih poduzetnika u EU financirane razvojne projekte, izgradnja i razvoj tzv. poduzetničkih inkubatora i/ili centara izvrsnosti, razvoj slabije razvijenih područja županije, osuvremenjivanje poljoprivredne proizvodnje i poticanje razvoja turizma na ruralnim područjima. No, postoje i određene prijetnje kao što su usitnjenost poljoprivrednih parcela, opadanje broja stanovnika na ruralnim područjima te negativni trendovi vanjskotrgovinske razmjene Županije.

Snage trećeg područja, odnosno stanje u prostoru/okoliša su kvalitetni, očuvani i diverzificirani prirodni resursi, dobra povezanost županije s ostatkom RH i inozemstvom, dobra prometna povezanost unutar županije te položaj uz more i pomorska orijentacija županije. S druge strane, slabosti su preizgrađenost obalnog pojasa i bespravna gradnja, nedovoljno razvijeni mehanizmi zaštite okoliša i mjerenja utjecaja na okoliš i prirodu, postojeći planovi gospodarenja otpadom se ne provode, nedovoljna povezanost kopna s otocima i među otocima te zagušenost prometnica

tijekom glavne turističke sezone. Prilike na ovom području su revitalizacija poljoprivrede, proizvodnja energije iz obnovljivih izvora te premještanje industrije u poslovne zone, dok su prijetnje nerazvijena svijest lokalnog stanovništva o važnosti zaštite okoliša i prirode, pomorski promet kao izvor onečišćenja te postojanje divljih odlagališta otpada. Snage posljednje skupine koja se odnosi na okvir upravljanja razvojem i civilno društvo su postojanje brojnih županijskih razvojnih planova i programa, iskustvo udruga u privlačenju sredstava iz EU fondova, dobra suradnja tijela županije i institucija poput HGK, HUP, HOK te sustavno stručno usavršavanje djelatnika županije. S druge strane, slabosti su nepostojanje sustava praćenja i vrednovanja provedbe planskih dokumenata i aktivnosti, zastarjeli planovi koji nisu usklađeni s novim razvojnim i proračunskim politikama Republike Hrvatske i Europske Unije, nepostojanje plana suradnje civilnog i javnog sektora te nepostojanje plana razvoja civilnog društva i razvojnih prioriteta. Moguće prilike su postojanje brojnih EU izvora financiranja za udruge civilnog društva, uključivanje udruga civilnog društva u odgojno-obrazovni sustav i poticajno okruženje za razvoj civilnog društva, dok su potencijalne prijetnje nerazumijevanje važnosti izrade planova koji su u funkciji postizanja dugoročnih ciljeva i vizije razvoja, nepostojanje javne svijesti o važnosti udruga te nedovoljno iskorišteni potencijal i kapaciteti udruga civilnog društva.

Istarska županija

Istarska županija se prostire na 2 813 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 210 083 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta malo iznad državnog prosjeka (74,68 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se nešto malo povećao za otprilike 2 000 stanovnika. No, s druge strane, ono što zabrinjava je visok indeks starenja (2011, 2020) koji je pri vrhu gledano na razini svih županija, odnosno Istarska županija ima visok omjer osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih do 19 godina, što ukazuje da je trenutno u intenzivnom procesu starenja. U sklopu Istarske županije nalazi se 10 gradova (Buje-Buie, Buzet, Labin, Novigrad-Cittanova, Pazin, Poreč-Parenzo, Pula-Pola, Rovinj-Rovigno, Umag-Umag i Vodnjan-Dignano) te 31 općina (Bale-Valle, Barban, Brtonigla-Verteneglio, Cerovlje, Fažana-Fasana, Funtana, Gračišće, Grožnjan-Grisignana, Kanfanar, Karojba, Kaštelir-Labinci - Castellier-Santa Domenica, Kršan, Lanišće, Ližnjan-Lisignano, Lupoglav, Marčana, Medulin, Motovun-Montona, Oprtalj-Portole, Pićan, Raša, Sveti Lovreč, Sveta Nedelja, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Tar-Vabriga, Tinjan, Višnjan-Visignano, Vižinada-Visinada, Vrsar-Orsera i Žminj). Upravno sjedište županije je Pazin, a političko i gospodarsko Pula.

Prema indeksu razvijenosti Istarska županija ima iznadprosječnu razvijenost (108,970) te se nalazi u najvišoj, četvrtoj razvojnoj skupini, odnosno nalazi se u prvih 50% iznadprosječno rangiranih županijskih jedinica. Osim toga, valja istaknuti kako, izuzevši Grad Zagreb, Istarska županija je najbolje razvijena županija s obzirom na indeks razvijenosti. Svih 10 gradova u sklopu županije imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti. Gotovo svi, odnosno 9 od 10 gradova se nalazi u najvišoj, osmoj razvojnoj skupini rangiranja jedinica, a Buje su jedini izuzetak koje se

nalaze u sedmoj razvojnoj skupini rangiranja jedinica. Od 31 općine samo jedna ima ispodprosječnu razvijenost, a to je Lanišće (95,899), odnosno jedino ta općina spada u potpomognuta područja. Od preostalih 30 općina 23 se nalaze u dvije najviše razvojne skupine rangiranja jedinica (7 i 8).

Istarska županija obuhvaća veći dio Istre, najvećeg jadranskog poluotoka. Povoljnim zemljopisnim položajem, gotovo u srcu Europe, na pola puta između ekvatora i sjevernog pola, Istra je oduvijek predstavljala most koji je povezivao srednjoeuropski kontinentalni prostor s mediteranskim. Istarsko gospodarstvo je vrlo raznoliko. Ima razvijenu prerađivačku industriju, građevinarstvo, trgovinu, morsko ribarstvo i uzgoj ribe, poljoprivredu i transport. Po broju gospodarskih subjekata i prema financijskim pokazateljima poslovanja prednjače djelatnosti: prerađivačka industrija, turizam i trgovina. Istra je tradicionalno najposjećenija turistička regija u Republici Hrvatskoj. Proteklih godina je velika pažnja posvećena revitalizaciji poljoprivrede, pa je u vinogradarstvu, maslinarstvu i sustavu ekološke proizvodnje hrane postignut veliki napredak. Istra je regija koja se konstantno razvija. Strateški zemljopisni položaj i dobra prometna povezanost između Europe i Mediterana, očuvanost prirodnih bogatstava, stabilnost regionalne politike i suradnja sa mnogim regijama u inozemstvu, čine Istru primamljivom destinacijom za strana ulaganja.

U rujnu 2019. godine donesena je odluka o početku postupka izrade Plana razvoja Istarske županije za razdoblje od 2021.-2027 godine, a za izradu plana je zadužena javna ustanova „Regionalni koordinator Istarske županije za europske programe i fondove“. Budući da recentni program za Istarsku županiju trenutno u izradi, ukratko ćemo predstaviti neke zaključke Županijske razvojne strategije Istarske županije za razdoblje do 2020. godine. Županijska razvojna strategija Istarske županije do 2020. godine je temeljni i sveobuhvatni strateški dokument koji polazeći od razvojnih resursa i potencijala te ostvarenih postignuća utvrđuje smjernice budućeg gospodarskog i sveukupnog razvoja Istarske županije. Osim što doprinosi uspješnom i učinkovitom usmjeravanju razvoja, strategija omogućuje i jačanje kapaciteta županijskih institucija i drugih nositelja razvoja za pripremu i provedbu razvojnih intervencija te za bolje korištenje financijskih sredstava i drugih resursa iz EU fondova, državnog ali i vlastitog proračuna, te iz privatnih i drugih izvora. Razvojna vizija Županijske razvojne strategije Istarske županije do 2020. godine sastoji se u ostvarivanju Istarske županije kao autonomne, moderne, otvorene i gospodarski konkurentne regije, prepoznatljive kulturne i prirodne baštine, visoke kvalitete života u okvirima uravnoteženog i održivog razvoja. Strateški okvir postavljen je imajući u vidu četiri glavna cilja: 1. Povećanje gospodarske konkurentnosti; 2. Razvoj ljudskih resursa i visoka kvaliteta života; 3. Jačanje infrastrukture, zaštite okoliša i održivog upravljanja prostorom i resursima te 4. Razvoj, očuvanje i promoviranje istarskog identiteta.

SWOT analiza razvoja Istarske županije provedena je na 18 različitih područja. Glavne snage Istarske županije su povoljan zemljopisni položaj, odnosno blizina razvijenih europskih regija/zemalja, dobra kvaliteta okoliša i očuvana priroda, dobra izgrađenost osnovne komunalne

infrastrukture, dobro popunjena mreža zdravstvenih ustanova na svim razinama zdravstvene zaštite te dobre zdravstvene usluge i kvalitetan kadar u svim segmentima, vrijedna i raznovrsna očuvana materijalna i nematerijalna kulturna baština u gradovima i ruralnim područjima, razvijenost Županije i JLS-ova iznad prosjeka Hrvatske, visok stupanj poduzetničke i obrtničke aktivnosti, razvijeno turističko gospodarstvo, velik broj autohtonih i prepoznatljivih proizvoda i kultura (bioraznolikost), dinamičan razvoj malog i srednjeg poduzetništva, dobro obrazovano stanovništvo, niža stopa nezaposlenosti u odnosu na druge županije, dinamičnost tržišta rada u pogledu ponude i potražnje radne snage te visok stupanj političke stabilnosti. S druge strane, postoje i slabosti županije, a to su nedovoljna prometna povezanost s ostalim dijelovima RH, nedostatno praćenje stanja zaštite okoliša, neuspostavljen integrirani sustav gospodarenja otpadom, nedostatno planiranje i provedba programa korištenja obnovljivih izvora energije, nedovoljna usklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta rada i potrebama gospodarstva, manjak kontinuiranog obrazovanja i poticanja izvrsnosti zdravstvenih radnika, zapuštenost i propadanje brojnih vrijednih objekata kulturne baštine, nedovoljna educiranost i informiranost građana o važnosti i vrijednosti civilnog društva, zaostajanje u gospodarskom razvoju u odnosu na prosjek zemalja EU-a, nedostatne aktivnosti za povećanje konkurentnosti industrije, sezonski karakter turizma, rascjepkanost zemljišnih posjeda i nedovoljno razvijena poljoprivredna infrastruktura, nedostatna primjena znanja, inovacija i novih tehnologija u gospodarstvu te nedovoljna ukupna zaposlenost stanovništva u odnosu na prosjek zemalja EU-a.

Prilike županije su tradicionalne multikulturalne veze s Italijom, Slovenijom i zemljama jugoistočne Europe, blizina turističke destinacije Istre emitivnim tržištima, korištenje EU i drugih međunarodnih i domaćih fondova za provedbu razvojnih projekata u različitim područjima gospodarstva, suradnja u obrazovanju i znanstvenoistraživačkom radu s obrazovnim, visokoškolskim i znanstvenim ustanovama u regiji i reforma javne uprave (pretvaranje administracije u servis građana), dok su potencijalne prijetnje neulaganje države u izgradnju prometne infrastrukture za povezivanje županije s ostatkom RH, prekogranično onečišćenje mora i obale, rizici koje donosi povećanje broja turista, odljev kadrova iz područja zdravstva, rastući trend uvoza poljoprivrednih proizvoda, pad konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva i pogoršanje poduzetničke klime u RH te nedovoljna pripremljenost državne administracije za upravljanje programima EU-a.

Dubrovačko-neretvanska županija

Dubrovačko-neretvanska županija se prostire na 1 781 km² (DZS, 2011), a procjenjuje se da na području županije živi 122 571 stanovnika (DZS, 2020) što ju prema gustoći naseljenosti smješta nešto ispod državnog prosjeka (68,82 stanovnika po km²). U posljednjih desetak godina (DZS, 2011-2020) broj stanovnika županije se nije promijenio, odnosno nalazi se na gotovo jednakoj razini. U sklopu Dubrovačko-neretvanske županije nalazi se 5 gradova (Dubrovnik, Korčula,

Metković, Opuzen i Ploče) i 17 općina (Blato, Dubrovačko primorje, Janjina, Konavle, Kula Norinska, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Pojezerje, Slivno, Smokvica, Ston, Trpanj, Vela Luka, Zažablje i Župa dubrovačka). Županijsko središte se nalazi u Gradu Dubrovniku.

Prema indeksu razvijenosti Dubrovačko-neretvanska županija ima iznadprosječnu razvijenost (108,58) te se nalazi u četvrtoj razvojnoj skupini, odnosno nalazi se u prvih 50% iznadprosječno rangiranih županijskih jedinica. Osim toga, valja istaknuti kako je, izuzevši Grad Zagreb, Dubrovačko-neretvanska županija druga najbolje razvijena županija s obzirom na indeks razvijenosti odmah nakon Istarske županije. Svih 5 gradova u sklopu županije imaju iznadprosječnu vrijednost indeksa razvijenosti: Dubrovnik (115,637), Korčula (106,084), Metković (100,996), Opuzen (100,299) i Ploče (102,912). Od 17 općina koje su uključene u sastav županije 5 općina (Janjina, Kula Norinska, Pojezerje, Slivno i Zažablje) ima ispodprosječne vrijednosti razvijenosti, odnosno spadaju u potpomognuta područja, a samo jedna općina (Zažablje) se nalazi u najnižoj, prvoj razvojnoj skupini rangiranja jedinica. Preostalih 12 općina imaju iznadprosječnu razvijenost od kojih se 2 (Konavle i Župa dubrovačka) nalaze u najvišoj, osmoj razvojnoj skupini rangiranih jedinica.

Dubrovačko-neretvanska županija je najjužnija županija u Republici Hrvatskoj. Prostor Županije čine dvije osnovne funkcionalne i fizionomske cjeline: relativno usko uzdužno obalno područje s nizom pučinskih i bližih otoka (od kojih su najznačajniji Korčula, Mljet, Lastovo i grupa Elafitskih otoka) te prostor Donje Neretve s gravitirajućim priobalnim dijelom. Prostor je prekinut državnom granicom sa Bosnom i Hercegovinom i samo na području donjo-Neretvanske doline ima prirodnu vezu sa unutrašnjošću i spoj prema sjeveru i panonskom dijelu Hrvatske.

Dubrovačko-neretvanska županija, kao i u drugim granama tako i u gospodarstvu, određena je geoprometnim položajem, dužinom i razvedenosti te kvalitetom morske obale, bogatim kulturno povijesnim naslijeđem, prirodnim vizurama, brojnim zaštićenim područjima kako u geološko-prirodnom tako i u povijesno-graditeljskom smislu koji čine vrijedan i atraktivan resurs županije. Ove posebnosti nisu samo vizualna atraktivnost na kojoj se temelji turizam kao najvažnija gospodarska grana već i potencijal za pokretanje i razvoj brojnih gospodarskih aktivnosti kroz različite oblike koje su porastom i disperzijom gospodarsko-uslužnih djelatnosti te osobito inovativnošću gospodarskog sektora svakim danom brojnije. Osnovna karakteristika gospodarstva Županije jest da u njoj prevladavaju tercijarne djelatnosti, a zastupljenost primarnog i sekundarnog sektora je znatno manja. Cjelokupno gospodarstvo najviše je orijentirano na ugostiteljstvo i turizam te na poljoprivredu i morsko brodarstvo. Mikroregija neretvanskog kraja je pretežno usmjerena prema poljoprivrednoj djelatnosti te trgovini i prometu. Prirodna obilježja te tradicija iz prethodnih desetljeća ipak ukazuju na velike razvojne mogućnosti turizma te vrlo značajne mogućnosti poljoprivrede. Široki mozaik tipova mikroklima te zemljopisni smještaj daje mogućnost uzgoja svih vrsta poljoprivrednih biljaka kao nigdje u Hrvatskoj. Na prostoru Dubrovačko-neretvanske županije uzgajaju se najosjetljivije vrste voćaka kao što su agrumi, povrće i cvijeće na otvorenim površinama, vinova loza s vrhunskim bijelim i crnim vinima

zaštićenog podrijetla, masline koje izdržavaju višemjesečne ljetne suše itd. Mikroregija Malostonskog zaljeva posebno je pogodna za marikulturu. Dubrovačko-neretvanska županija na svom području u suradnji s drugim institucijama kontinuirano podupire ulaganja u obnovljive izvore energije sukladno razvojnim planovima iz tog područja. Najzastupljenije je korištenje energije sunca zbog prirodne pogodnosti geografskog položaja županije.

U studenom 2019. godine donesena je odluka o početku postupka izrade Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije za razdoblje do 2027 godine, a za izradu plana je zadužena javna ustanova Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije – DUNEA. Budući da je recentni program za Dubrovačko-neretvansku županiju trenutno u izradi, ukratko ćemo predstaviti neke zaključke Županijske razvojne strategije Dubrovačko-neretvanske županije 2016.-2020. Strategija je sveobuhvatni strateški dokument koji, polazeći od razvojnih resursa i potencijala te ostvarenih postignuća, utvrđuje smjernice budućeg gospodarskog i sveukupnog razvoja, kako željenog tako mogućeg i potrebnog. Vizija, sveopći dugoročni cilj Dubrovačko-neretvanske županije, ono što ona želi biti, može i treba biti u budućnosti je sljedeće: Dubrovačko-neretvanska županija je gospodarski prosperitetna, ekološki očuvana regija visoke kvalitete života i prepoznatljivog kulturno-prirodnog i turističkog identiteta. Kako bi se ovakva vizija postigla postavljena su tri strateška cilja: 1. Povećati konkurentnost i uspostaviti održivi gospodarski rast i razvoj; 2. Poboljšati održivo upravljanje prostornim resursima i infrastrukturom te 3. Poboljšati kvalitetu života i osnažiti institucionalni kapacitet, ljudski i društveni kapital.

SWOT analiza omogućila je prepoznavanje razvojnih potreba i potencijala Dubrovačko-neretvanske županije, a provedena je na četiri područja: društvene djelatnosti, gospodarstvo, stanje u prostoru/okolišu te upravljanje razvojem. Snage na području društvenih djelatnosti su povoljna klimatska obilježja i biološka raznolikost, bogati i raznoliki prirodni resursi, dobra obrazovna struktura stanovništva, povoljnija od državnog prosjeka, dobra mreža (pokrivenost) zdravstvenih ustanova na području DNŽ-a, povoljni preduvjeti za razvoj zdravstvenog turizma, razvijena mreža osnovnih i srednjih škola, raznovrsni sveučilišni i studijski programi privlačni za domaće i strane studente te uključenost kulturnih događaja u turističku ponudu. S druge strane, slabosti u ovom području su nepovoljan geoprometni položaj i prometna izoliranost Županije od ostatka države, depopulacija i visoka prosječna starost stanovništva (posebno na otocima i ruralnom prostoru), neaktivnost stanovništva, vrlo je nepovoljan i odnos ukupno neaktivnog stanovništva prema broju zaposlenih, manjak medicinskog kadra, osobito na otocima, nedovoljna financijska ulaganja u obrazovnu infrastrukturu i posljedično loša opremljenost obrazovnih ustanova, nedovoljna iskorištenost mogućnosti s obzirom na kulturni potencijal te nepostojanje strategije razvoja civilnog društva u DNŽ-u. Prilike na području društvenih djelatnosti su mogućnosti financiranja iz fondova EU-a, državnih programa i drugih izvora za pripremu i realizaciju projekata, očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine, razvoj i inoviranje kulturnih djelatnosti i poboljšanje kulturne infrastrukture, dok su potencijalne prijetnje starenje stanovništva i depopulacija ruralnih područja, nemogućnost novog zapošljavanja (zabrana zapošljavanja) u društvenim djelatnostima te brze promjene urbanih i ruralnih krajolika izazvanih zagađivanjem okoliša i prirode. Snage na području

gospodarstva su dobri resursi za poljoprivredu, tradicija vinarstva, vinogradarstva i maslinarstva, brendirani lokalni proizvodi i proizvođači, razvijena mreža poduzetničkih potpornih institucija i infrastrukture, razvijen pomorski sektor, visokokvalitetan hotelski i privatni turistički smještaj te provedba mjera aktivne politike zapošljavanja. Slabosti područja gospodarstva su neravnomjernost razvoja gospodarstva unutar Županije, orijentiranost na turizam i uslužne djelatnosti (monokultura), nedovoljno razvijena ekološka poljoprivredna proizvodnja, sezonalnost u turizmu, nedostatan produljenje sezone, nepostojanje strategije razvoja malog i srednjeg poduzetništva, niska ulaganja u istraživanje i razvoj, porast udjela nezaposlenog visokoobrazovanog stanovništva, nezaposlenost mladih, kvalifikacijska struktura nezaposlenih ne odgovara potrebama tržišta rada te nedostatna suradnja između poslodavaca i obrazovnih institucija. Prilike na području gospodarstva su mogućnosti financiranja iz fondova EU-a, državnih programa i drugih izvora za pripremu i realizaciju projekata malog i srednjeg poduzetništva te izrade aktivnih mjera na tržištu rada, razvoj i inoviranje turizma, poljoprivrede, ribarstva i marikulture, prerađivačke industrije te razvoj kulturnih i kreativnih industrija, dok su prijetnje uvođenje šengenskog režima, smanjenje gospodarskog potencijala susjednih država te odlazak visokoobrazovnih ljudi (liječnici, inženjeri i dr.) u druge dijelove RH i inozemstvo.

Snage na području prostora i okoliša su očuvana bogata prirodna baština i krajobraz, raznovrsnost biološke i krajobrazne raznolikosti, postojanje resursa za korištenje obnovljivih izvora energije i proizvodnju električne energije iz alternativnih izvora (voda, sunce, vjetar), provedba programa energetske učinkovitosti, poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, informiranost i osviještenost stanovništva o potrebi zbrinjavanja otpada. Slabosti ovog područja su nedovoljno razvijena svijest o potrebi očuvanja okoliša i prirode, nepostojanje sustava upravljanja rizicima onečišćenja okoliša, gradnja u zaštićenim područjima i bespravna gradnja, nije uspostavljen cjelovit sustav gospodarenja otpadom te isprekidanost županijskog prostora državnom granicom što otežava promet. Prilike ovog područja su povećanje tranzitnog prometa, izgradnja Pelješkog mosta i autoceste do Dubrovnika te razvoj alternativnih izvora energije i porast svijesti o potrebi korištenja alternativnih izvora, dok su prijetnje prekogranični utjecaji na onečišćenje okoliša (npr. onečišćenje voda, mora, požari), planirana izgradnja hidroelektrana na rijeci Neretvi u BiH koja može rezultirati zaslanjenjem poljoprivrednog zemljišta u dolini Neretve u RH te neusklađen zakonski i strateški sustav upravljanja i zaštite okoliša. Snage u posljednjem području, odnosno upravljanju razvojem su izrađene županijske sektorske strategije i programi, visoka razina transparentnosti donošenja i provedbe županijskog proračuna i suradnja s partnerima izvan Županije i RH na međunarodnim projektima, dok su slabosti niska razina digitalizacije u javnoj upravi, nedostatak standardizacije i normi u poslovanju i odnosu prema strankama, nedovoljna uključenost civilnog, gospodarskog i privatnog sektora u osmišljavanje i planiranje ukupnog razvoja DNŽ-a te nepostojanje sustavnog praćenja i vrednovanja učinka razvojnih dokumenata. Prilike u području upravljanja razvojem su definiran nacionalni okvir i alokacija sredstava iz fondova EU-a, mjere i programe RH, mogućnosti za proširenje međunarodne suradnje i partnerstva te reforma javne uprave i okretanje prema korisnicima, dok su prijetnje visoka centralizacija u upravljanju razvojem, manjkavost i/ili nedostatak nacionalnih javnih politika u

nekim područjima od važnosti za lokalnu/regionalnu razinu i posebnosti pojedinih županija te česte izmjene zakonskog okvira.

Zagrebačka županija

Županija se nalazi u središnjem dijelu sjeverozapadne Hrvatske, s površinom od 3078 km² što ju čini 6. po veličini u zemlji. Prema popisu stanovnika iz 2011. godine, (DZS,2011) broj stanovnika u županiji je 317 642 što ju čini 3. po broju stanovnika u Hrvatskoj (iza Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije). Zagrebačka županija ima visoku gustoću naseljenosti od oko 103 stanovnika po km². U zadnjih desetak godina (DZS 2011- DZS 2020), županija je doživjela pad stanovništva od oko 8000 (317 594 2011. godine na 309 463 2020. godine).

U Zagrebačkoj županiji nalazi se 25 općina (Bedenica, Bistra, Brckovljani, Brdovec, Dubrava, Dubravica, Farkaševac, Gradec, Jakovlje, Klinča Sela, Kloštar Ivanić, Krašić, Kravarsko, Križ, Luka, Marija Gorica, Orle, Pisarovina, Pokupsko, Preseka, Pušća, Rakovec, Rugvica, Stupnik i Žumberak) unutar kojih je 697 naselja. Uz navedeno, u Zagrebačkoj županiji je i 9 gradova (Dugo Selo, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Samobor, Sveta Nedjelja, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Vrbovec, Zaprešić).

Prema indeksu razvijenosti, Zagrebačka županija ima iznadprosječnu razvijenost (105,890) i ne spada u potpomognuta županijska područja. Uz navedeno, Zagrebačka županija spada u četvrtu, najvišu, razvojnu skupinu županija kao jedna od 5 županija s najvišim indeksom razvijenosti i sa nižom stopom nezaposlenosti od većina ostalih županija (0,1079). Gradovi, njih 9, u županiji svi imaju iznadprosječan indeks razvijenosti (iznad 100), dok u općinama je drugačija situacija. 12 (Žumberak, Farkaševac, Preseka, Dubrava, Rakovec, Pokupsko, Krašić, Orle, Gradec, Dubravica, Bedenica i Brckovljani) od 25 općina u Zagrebačkoj županiji ima indeks razvijenosti ispod 100, odnosno, te općine spadaju u potpomognute općine. Administrativno središte Zagrebačke županije je Grad Zagreb.

Zagrebačka županija u ustrojstvu ima 9 različitih upravnih odjela od kojih je jedan i „Upravni odjel za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo“. Od relevantnih odjela za ruralni razvoj je i „Upravni odjel za gospodarstvo i fondove Europske unije“ koji je u svojim zadacima kompatibilan s upravnim odjelom za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo. Prema razvojnoj strategiji Zagrebačke županije do 2020. godine, ona se karakterizira kao dio „ključnog čvorišta europskih i regionalnih prometnih pravaca, smještena u zagrebačkom okruženju, a prostorno udaljena samo stotinjak kilometara zračne linije od Jadranskog mora.“ (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2014.-2020., 2015: 3) Uz navedeno, u Zagrebačkoj županiji je najnovija i najveća zračna luka „Franjo Tuđman“ u Hrvatskoj što dodatno poboljšava kvalitetu prometne povezanosti ove županije.

Razvojna strategija prepoznaje važnost poljoprivrede unatoč njenom niskom udjelu u ukupnom gospodarstvu županije. „Bez obzira na ostvarene vrijednosti gospodarskih pokazatelja i relativno

mali udio u ukupnom gospodarstvu Zagrebačke županije, treba naglasiti da je na ruralnim područjima jedan od ključnih sektora poljoprivrede. Njezin značaj nadilazi uobičajene vrijednosne pokazatelje, jer je višeznačnost poljoprivrede prepoznata kao bitna odrednica njene održivosti ali i održivosti područja u kojima se odvija. Pri tome se misli kako na prirodnu, tako i na društvenu održivost gdje je poljoprivrede jedna od okosnica očuvanja tradicijske i kulturne baštine.“ (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2014.-2020., 2015: 79). U strategiji se također eksplicitno razlažu glavni problemi u sektoru poljoprivrede:

- Velik broj malih, usitnjenih, nekonkurentnih, poljoprivrednih gospodarstva.
- Usitnjenost i neuređenost poljoprivrednih površina (sustavi za navodnjavanje i odvodnju).
- Zastarjela tehnika i tehnologija proizvodnje.
- Izostanak stabilne i kvalitetne proizvodnje.
- Nema prepoznatljivih proizvoda s većom dodanom vrijednošću.
- Nedostatna tržišna infrastruktura (hladnjače, veletržnice)
- Neorganiziranost poljoprivrednih proizvođača.
- Niska obrazovana razina poljoprivrednika, posebice voditelja gospodarstva.
- Nesređena imovinsko-pravna pitanja poljoprivrednog zemljišta (zemljišne knjige, uskladba gruntovnice i katastra).
- Niska razina poduzetničke inicijative na poljoprivredi i selu
- Izgubljena nada u poljoprivredu i selo, podcjenjivanje vlastitog, seoskog, seljačkog, domaćeg ... (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2014.-2020., 2015: 79).

Nakon provedene SWOT analize u Zagrebačkoj županiji iskristalizirala su se 3 specifična cilja. Strateški cilj 1 je „povećati konkurentnost i društvenu odgovornost gospodarstva. Cilj 1 obuhvaća 4 različite dimenzije djelovanja. 1. dimenzija djelovanja je razvoj poticajnog poduzetničkog okruženja kroz potpore obrazovanja poduzetništvu, unaprjeđenje potporne i tehnološke infrastrukture, poticanje ulaganja, umrežavanja te osiguranja financijskih instrumenata za poduzetnike (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020.: 164). 2. dimenzija je gospodarstvo ruralnih područja i konkurentna poljoprivrede koja se sastoji od dodatne edukacije poljoprivrednika i šumoposjednika, povećanja učinkovitosti upravljanja poljoprivrednim i šumskim zemljištem, stvaranja sustava potpore poljoprivredi i povećanju njene konkurentnosti te unaprjeđenja ruralne infrastrukture (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020.: 171). 3. dimenzija je razvoj kontinentalnog turizma s ciljem unaprjeđenja postojećih turističkih

proizvoda, razvitka novih turističkih proizvoda te upoznavanje potencijalnih turista s turističkim atrakcijama (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020.: 177). 4. dimenzija je upotreba obnovljivih izvora energije i energetska učinkovitost u gospodarstvu i poljoprivredi će se nastojati ostvariti kroz „poticanje osnivanja i rada energetskih klastera i zadruga“ (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020: 180)

Strateški cilj 2 je poboljšati infrastrukturu i kvalitetu života održivim korištenjem prirodnih resursa i kulturnih dobara. Ovaj strateški cilj se planira provesti povećanjem korištenja obnovljivih izvora energije te smanjenjem trenutne potrošnje energije s ciljem povećanja energetske učinkovitosti. Uz navedeno, planira se i povećati kvaliteta javne infrastrukture „kroz izgradnju, rekonstrukciju i modernizaciju prometne infrastrukture, infrastrukture za vodoopskrbu i odvodnju, gospodarenje otpadom te infrastrukture za široko pojasni Internet“ (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020: 187). Nadalje, u strateškom cilju 2 također stoji i „ravnomyerni i policentrični razvoj županije, kroz povećanje života u naseljima kroz raspoloživost javnih sadržaja i drugih servisa“ (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020: 193). Neizostavnim se pokazuje i zaštita okoliša i održivo korištenje prirodnih vrijednosti koja se nastoji postići jačanjem institucija lokalne samouprave radi boljeg donošenja planova i programa zaštita okoliša u suradnji s organizacijama civilnog društva u kreaciji tih programa. Konačno, cilj 2 Zagrebačka županija planira postići i zaštitom i održivim korištenjem kulturnih vrijednosti zbog izrazito bogate kulturne baštine na način da se poboljša upravljanje kulturnim dobrima i kroz poticanje kulturno-umjetničkog stvaralaštva (Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije do 2020: 202).

Krapinsko-zagorska (KZŽ)

Krapinsko-zagorska županija nalazi se u sjeverozapadnom dijelu RH i pripada središnjoj Hrvatskoj. Površina KZŽ je 1229 km², a prema popisu iz 2011. godine (DZS, 2011) ukupan broj stanovnika je 132 892 što čini gustoću naseljenosti ove županije 107 stanovnika po km². Prema procjenama DZS iz 2020. godine, broj stanovnika KZŽ iznosi 124 110 što odgovara padu broja stanovnika od oko 8000, slično kao i Zagrebačka županija koja je ima trostruko više stanovnika.

U KZŽ nalazi se 7 gradova (Donja Stubica, Klanjec, Krapina, Oroslavje, Pregrada, Zabok, Zlatar) i 25 općina (Bedekovčina, Budinščina, Desinić, Đurmanec, Gornja Stubica, Hrašćina, Hum na Sutli, Jesenje, Konjščina, Kraljevec na Sutli, Krapinske Toplice, Kumrovec, Lobor, Mače, Marija Bistrica, Mihovljan, Novi Golubovec, Petrovsko, Radoboj, Stubičke toplica, Sveti Križ Začretje, Tuhelj, Veliko Trgovišće, Zagorska Sela, Zlatar Bistrica)

Prema indeksu razvijenosti, KZŽ ima ispodprosječnu razvijenost (98,976) i spada u potpomognuta županijska područja. Uz navedeno, KZŽ spada u drugu razvojnu skupinu županija kao jedna od donjih 11 županija s nižim indeksom razvijenosti. Gradovi, njih 7, u županiji svi imaju iznadprosječan indeks razvijenosti (iznad 100), dok u općinama je drugačija situacija. 12 (Desinić, Zagorska Sela, Kraljevec na Sutli, Budinščina, Petrovsko, Mihovljan, Lobor, Mače, Kumrovec, Gornja Stubica, Hrašćina i Tuhelj) od 25 općina u KZŽ ima indeks razvijenosti ispod 100,

odnosno, te općine spadaju u potpomognute općine. Administrativno središte KZZ je u Krapini. U ustrojstvu KZZ također posluje 9 različitih upravnih odjela od kojih je jedan zadužen za „ruralni razvoj“, takozvani „Upravni odjel za gospodarstvo, poljoprivredu, turizam, promet i komunalnu infrastrukturu“.

Nakon provedene SWOT analize u KZZ, razrađeni su prioriteti u razvoju županije, kao i detaljne mjere kako postići te prioritete i ciljeve, te je ta analiza polučila 3 specifična cilja. Prvi cilj je postizanje konkurentnog gospodarstva čemu se planiralo doskočiti stvaranjem preduvjeta za ulaganje, povećanjem izvoza, razvojem proizvodnje i usluga s većom dodanom vrijednosti, razvojem turizma i razvojem poljoprivredne proizvodnje. Specifične mjere za razvoj poljoprivredne proizvodnje su sljedeće:

- Izgradnja tržišne infrastrukture (prerada, skladištenje, trženje)
- Poticanje osnivanja zadruga i drugih oblika udruživanja proizvođača
- Korištenje tradicije u razvoju proizvoda s višom dodanom vrijednosti (brendiranje, regionalne robne marke, zaštita izvornost i sl.)
- Razvoj i povećanje proizvodne učinkovitosti voćarstva, vinogradarstva, povrtlarstva i cvjećarstva
- Razvoj i povećanje učinkovitosti proizvodnje mlijeka i mesa
- Promocija ekološke poljoprivredne proizvodnje

Drugi cilj je razvoj ljudskih potencijala i unapređenje kvalitete života što se planira postići poticanjem izvrsnosti u odgojno-obrazovnom sustavu, dostupnim, otvorenim i konkurentnim zdravstvom i socijalnom skrbi, unapređenjem kvalitete života, očuvanjem i razvojem kulturnog identiteta, pristupačnosti sustava i jednakosti prilika za sve. Na primjer, unapređenje kvalitete života se planira postići sljedećim mjerama:

- Unapređenje uvjeta i poboljšanje kvalitete života socijalno isključenih skupina
- Poboljšanje javne sigurnosti
- Unapređenje kapaciteta i sposobnosti sustava za zaštitu i spašavanje
- Unapređenje organizacije i dostupnosti javnog prijevoza (cestovnog i željezničkog)
- Poboljšanje sigurnosti prometa
- Opremanje i uređenje javnih površina
- Razvoj programa za mlade

- Povećanje psihofizičkih sposobnosti stanovništva (razvoj programa tehničke kulture i IKT kompetencija, razvoj programa i poboljšanje infrastrukture za sport i rekreaciju)
- Razvoj ruralne infrastrukture (javna i privatna ulaganja za ispunjenje potreba stanovništva)

Konačno, treći cilj, vezan za održivi razvoj prostora, okoliša i prirode se planira postići kroz očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti, policentričnim uravnoteženim razvojem i uređenjem prostora, očuvanjem okoliša i održivim razvojem te kroz razvoj komunalne i prometne infrastrukture (Strategija razvoja Krapinsko-zagorske županije 2016. – 2020., 114-118). Uz navedeno, u KZZ cilj je ostvariti suradnju s organizacijama civilnog društva kroz njihovo apliciranje za projekte financirane od strane EU te specifično u domeni komunalne infrastrukture koja obuhvaća zbrinjavanje otpada, ali važnije, smanjenje energetske potrošnje i povećanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti. Također su u planu projekti poboljšanja prometne infrastrukture i bitnije, infrastrukture javnog prijevoza koji je ocijenjen neadekvatnim u trenutku pisanja razvojne strategije.

Varaždinska (VŽ)

Varaždinska županija (VŽ) nalazi se na krajnjem sjevernom dijelu Republike Hrvatske. 2011. godine (DZS,2011) VŽ je imala 175 951 stanovnika na 1261,50 km² što daje gustoću naseljenosti od čak 139,5 stanovnika po km². Gustoća naseljenosti je značajno iznad prosjeka RH (75,7). prema procjenama u zadnjih 10 godina VŽ je zabilježila pad stanovnika od oko 10 000 (165 357 stanovnika) naspram podataka iz 2011. godine (DZS, 2020).

VŽ sačinjava 6 gradova (Varaždin, Ivanec, Lepoglava, Varaždinske Toplice, Ludbreg i Novi Marof) i 22 općine (Bednja, Beretinec, Breznica, Breznički Hum, Cestica, Donja Voća, Martijanec, Gornji Kneginec, Jalžabet, Klenovnik, Ljubešćica, Mali Bukovec, Maruševac, Petrijanec, Sračinec, Sveti Đurđ, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki, Veliki Bukovec, Vidovec , Vinica, Visoko).

Prema broju stanovnika, najveći grad u Županiji je Varaždin (46.946), dok je najmanja općina Breznički Hum (1.356). U posljednjih deset godina, zabilježen je rast broja stanovnika samo u 4 općine (Cestica, Gornji Kneginec, Sračinec, Trnovec Bartolovečki) dok je u ostalim dijelovima u padu. Gledajući indeks razvijenosti, VŽ ima iznadprosječnu razvijenost (101,713) i ne spada u potpomognuta županijska područja. Uz navedeno, VŽ spada u treću razvojnu skupinu županija.

Od 6 gradova u VŽ, samo je u jednom gradu, Lepoglavi, indeks razvijenosti ispodprosječan (99,327) te taj grad spada u potpomognuta područja. Od 22 općine, samo 8 ih ima iznadprosječan indeks razvijenosti (Vidovec, Beretinec, Sračinec, Gornji Kneginec, Ljubešćica, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki i Veliki Bukovec), ostalih 14 općina spadaju u potpomognuta područja. Administrativno središte Varaždinske županije je grad Varaždin.

Glavna vizija i popratni ciljevi VŽ su ulaganje u gospodarstvo i obrazovanje kao pokretačke snage razvoja (Županijska razvojna strategija Varaždinske županije do 2020. godine: 70). Sukladno toj viziji, u razvojnoj strategiji VŽ se također pokazuju 3 cilja. Prvi cilj je rast gospodarstva i zapošljavanja kroz 3 aspekta: jačanje konkurentnosti gospodarstva; unapređenje konkurentnosti poljoprivrednog sektora; te razvoj turističke destinacije. Drugi cilj je razvoj ljudskih potencijala i povećanje kvalitete života koji se također pokušava postići kroz 3 aspekta: jačanje ljudskih potencijala i razvoj obrazovanja povezan s tržištem rada, odnosno s potrebama gospodarstva; unapređenje sustava zdravstva, socijalne skrbi i osiguranje socijalnog blagostanja; poboljšanje pristupa društvenim i javnim uslugama i jačanje uloge civilnog društva. Konačno, treći cilj je održivi teritorijalni razvoj, upravljanje okolišem i prostorom što se nastoji ostvariti kroz: osiguranje i unapređenje osnovne regionalne i lokalne infrastrukture (javni prijevoz, komunalna infrastruktura); osiguranje kvalitetnog sustava za civilnu zaštitu i prilagodbu klimatskim promjenama; održivo upravljanje okolišem, prirodnim resursima i prostorom.

Državni projekti na području županije su bili vezani za prometnu infrastrukturu i osiguranje od poplava; jedan međuzupanijski projekt se bavio primarno integriranim prijevozom putnika između VŽ, Međimurske i Koprivničko-križevačke županije; konačno, županijskih projekata je bilo uvjerljivo najviše i oni su obuhvaćali obnove i ulaganja u bolnice i zdravstveni sustav, obrazovni sustav (visoko obrazovanje), komunalni sustav (otpadne vode), poslovnu infrastrukturu (tehnološki centri), kulturnu baštinu VŽ (županijska palača) te turističku ponudu VŽ (tematski zabavni park).

Koprivničko-križevačka (KKŽ)

Županija se nalazi u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, s površinom od 1748 km² što ju čini 17. po veličini u zemlji. Prema popisu stanovnika iz 2011. godine, (DZS,2011) broj stanovnika u županiji je 115 584 što ju čini 16. po broju stanovnika u Hrvatskoj. KKŽ ima nisku gustoću naseljenosti od oko 66,1 stanovnika po km² što je ispod prosjeka RH. U desetak godina (DZS 2011- DZS 2020), županija je doživjela pad stanovništva od oko 10000 ljudi (105,385).

KKŽ ustroj je takav da od 25 jedinica lokalne samouprave, 3 (Đurđevac, Koprivnica, Križevci) su gradovi, 22 (Drnje, Đelekovec, Ferdinandovac, Gola, Gornja Rijeka, Hlebine, Kalinovac, Kalnik, Kloštar Podravski, Koprivnički Bregi, Koprivnički Ivanec, Legrad, Molve, Novigrad Podravski, Novo Virje, Peteranec, Podravske Sesvete, Rasinja, Sokolovac, Sveti Ivan Žabno, Sveti Petar Orehovec i Virje) su općine.

Gledajući indeks razvijenosti, KKŽ je ispodprosječna (98,493) te spada u drugu razvojnu skupinu županija te se kategorizira kao potpomognuto područje. Sva tri grada u KKŽ imaju nadprosječni indeks razvijenosti (iznad 100), dok je situacija u općinama obrnuta. Samo 1 općina ima indeks razvijenosti iznad 100 (Kalinovac), dok je preostalih 21 spada u potpomognuta područja. Takvi rezultati indiciraju da KKŽ spada među slabije razvijene županije u RH. Administrativno središte KKŽ je grad Koprivnica.

Kao i županije do sada, SWOT analizom su se nastojale prepoznati snage, prilike, slabosti i prijetnje koje su rezultirale konkretiziranjem četiriju specifičnih ciljeva za razvojnu strategiju. Razvojnu strategiju do 2020. godine je koordinirala PORA (Razvojna agencija Podravine i Prigorja). Prvi razvojni cilj za KKŽ je povećati konkurentnost gospodarstva i učinkovitost resursa što planiraju postići kroz razvoj proizvodnih industrijskih djelatnosti, većim korištenjem informacijskih i komunikacijskih (ICT) tehnologija, jačanjem poduzetništva, ruralnim razvojem i razvojem turizma. Drugi razvojni cilj je poboljšati prometnu i komunalnu infrastrukturu kroz sve veće aktivnosti vezane za cestovnu i željezničku infrastrukturu, razvoj održivog gospodarenja otpadom i razvoj telekomunikacijske infrastrukture. Teći razvojni cilj je povećati učinkovitost ljudskih potencijala i poboljšati društveni standard koji se nastoji ostvariti kroz poboljšanje zdravstvenih usluga dostupnih stanovnicima KKŽ, jačanje civilnog društva, razvoj obrazovne infrastrukture i modernizaciju tržišta rada u županiji. Četvrti razvojni cilj je unaprijediti održivo korištenje prirodnih i kulturnih vrijednosti i poboljšati sustave zaštite i spašavanja kroz očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti, očuvanje kulturne baštine i poticanje kulturnog stvaralaštva te razvoj sustava zaštite i spašavanja od elementarnih nepogoda.

Strateški projekti, njih 9, u KKŽ bave se sanacijom postojećih odlagališta otpada, financirano od strane EU i fonda za zaštitu okoliša, vodoopskrbom, također djelomično financiranom od strane EU. Uz navedeno, aktivan je i projekt razvoja širokopojasnog pristupa internetu te projekti razvoja prometne i komunalne infrastrukture. Pet od aktivnih 9 projekata je dijelom ili u potpunosti financirano od strane fondova EU.

Bjelovarsko-bilogorska (BBŽ)

BBŽ nalazi se istočno od Zagrebačke županije u središnjoj Hrvatskoj. BBŽ zauzima površinu od 2652 km², a u njoj živi 119 764 stanovnika (DZS, 2011). S tolikim brojem stanovnika na veću površinu županije, BBŽ ima ispodprosječnu gustoću naseljenosti (45,16 stanovnika po km²). U desetak godina, prema podacima DZS-a, broj stanovnika je značajno smanjen na čak 104 908 (DZS, 2020) što označava pad od 15ak tisuća ljudi.

U sklopu BBŽ se nalazi 5 gradova (Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica i Grubišno Polje) i 18 općina (Berek, Dežanovac, Đulovac, Hercegovac, Ivanska, Kapela, Končanica, Nova Rača, Rovišće, Severin, Sirač, Šandrovac, Štefanje, Velika Pisanica, Veliki Grđevac, Veliko Trojstvo, Velika Trnovitica i Zrinski Topolovac). Administrativno središte BBŽ je grad Bjelovar.

Gledajući indeks razvijenosti, BBŽ je ispodprosječna (92,576) te su samo 4 županije slabije razvijene od nje (Ličko-senjska, Vukovarsko-srijemska, Sisačko-moslavačka i Virovitičko-podravska). BBŽ također spada u potpomognuta područja u razvojnoj skupini 1 (od 4), odnosno u najnižoj razvojnoj skupini. Od svih općina (18) i gradova (5), samo dva grada imaju iznadprosječan indeks razvijenosti, a to su Bjelovar (103,016) i Daruvar (102,106). S obzirom na županijski indeks razvijenosti, ovaj rezultat nije neočekivan, ali definitivno indikativan da postoje značajniji problemi u razvoju županije nego što je to u drugim županijama.

Za razliku od prethodnih županija, BBŽ razvojna strategija je kreirana 2011. za period od 2011. do 2013. godine te nije rađena nova, nego se odlukama na županijskoj razini, referentni okvir razvojne strategije produljio do 2019. godine te zatim do 2020. godine. Analizom stanja BBŽ prepoznali su se glavne prednosti i nedostaci županije. Kao prednost isticala se prometno-geografska pozicija županije kao i velik udio raspoloživih poljoprivrednog tla (51,2% ukupne površine BBŽ) te šume (36,2% ukupne površine županije). Problemi se doduše manifestiraju u demografskoj slici gdje se broj stanovnika kontinuirano smanjuje, a starost povećava. Uz navedeno, velika nezaposlenost (26%) i radna neaktivnost (52%) također predstavljaju velike probleme za razvoj BBŽ. Ovi, i drugi, problemi su potaknuli izgradnju vizije za BBŽ koja se fokusira na „poticajno gospodarsko okruženje temeljeno na tradiciji u poljoprivredi, obrtništvu i turizmu uz ostvariv visok stupanj dodane vrijednosti s očuvanim okolišem te prirodnom i kulturnom baštinom; mjesto ugodnog življenja u kojem se promiče kvaliteta života“ (Županijska razvojna strategija BBŽ 2011-2013: 10).

Glavni ciljevi koji su proizašli iz osnovne i SWOT analize su podijeljeni na 3 specifična cilja. Prvi cilj je povećanje konkurentnosti gospodarstva županije uz fokus na ruralni razvoj, razvoj kontinentalnog turizma, razvoj prerađivačke industrije, obrtništva i MSP (malog i srednjeg poduzetništva) te jačanjem ljudskih kapaciteta kroz podizanje kvalitete obrazovanja na svim razinama. Drugi cilj tiče se unapređenja društvene infrastrukture i povećanja kvalitete života kroz mjere zaštite okoliša, razvoja zdravstva i socijalnog sustava, sportske i kulturne infrastrukture te kroz razvoj civilnog društva i poticanje suradnje s civilnim društvom. Treći cilj za BBŽ je razvoj komunalne infrastrukture s naglaskom na unapređenje sustava vodoopskrbe, poboljšanje prometne infrastrukture izgradnjom brzih cesta i obnovom prometnica te razvojem željezničkog i zračnog prometa. Uz navedeno, u sklopu trećeg cilja prioritet je i uređenje prostora. Planirana provedba ove županijske razvojne strategije oslanja se na podršku županijske razvojne agencije i na različitost izvora financiranja (županija, Vlada RH, Europska komisija) kao i na praćenje stanja kontinuirano i po potrebi, prilagođavanje razvojne strategije BBŽ.

Osječko-baranjska (OBŽ)

OBŽ nalazi se na istoku Republike Hrvatske s površinom od 4155 1748 km² što što ju čini jednom od najvećih županija u RH. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine (DZS, 2011) broj stanovnika u županiji je 305 032 stanovnika, a gustoća naseljenosti iznosi 73,4 stanovnika po km² što je nešto ispod prosjeka RH. U zadnjih 10ak godina, pad stanovništva se nastavio te u 2020. broj stanovnika iznosi 269 511 što je pad od preko 35 tisuća ljudi u OBŽ u 10 godina (DZS, 2020).

Ustroj OBŽ je takav da ima 7 gradova (Beli Manastir, Belišće, Donji Miholjac, Đakovo; Našice, Osijek, Valpovo) i 35 općina (Antunovac, Bilje, Bizovac, Čeminac, Čepin, Darda, Draž, Donja Motičina, Drenje, Đurđenovac, Erdut, Ernestinovo, Feričanci, Gorjani, Jagodnjak, Kneževi Vinogradi, Koška, Levanjska Varoš, Magadenovac, Marijanci, Podravska Moslavina, Petlovac,

Petrijevci, Podgorač, Punitovci, Popovac, Satnica Đakovačka, Semeljci, Strizivojna, Šodolovci, Trnava, Viljevo, Viškovci, Vladislavci, Vuka) te 263 naselja.

Indeks razvijenosti OBŽ pokazuje kao ispodprosječnu županiju koja spada u potpomognuta područja (96,009) u razvojnoj skupini županija 2. Gledajući specifične gradove i općine u županiji, samo Osijek (106,211) i Našice (100,656) od gradova i Antunovac (100,350) od općina imaju iznadprosječan indeks razvijenosti. To znači da preostalih 39 jedinica lokalne samouprave spadaju u potpomognuta područja. Administrativno središte OBŽ je grad Osijek.

Kroz SWOT analizu, 4 glavna sektora rada županije su analizirana. Sektor „društvo“ obilježavaju snage dostupnosti osnovne zdravstvene i socijalne skrbi, visoke razine apsorpcije EU sredstava za razvojne projekte, dostupnost obrazovanja na svim razinama (predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, visoko, obrazovanje odraslih). Među najvećim prijetnjama prepoznaje se povećanje stope siromaštva i rizika od siromaštva, starenje stanovništva, visoka opća stopa nezaposlenosti te pogotovo stopa nezaposlenosti mladih, žena i dugotrajno nezaposlenih. Uz navedeno, nejednakosti u pristupu obrazovnom sustavu i niske razine investicija u kulturne sadržaje se ističu kao slabosti sektora društva u OBŽ. Gledajući sektor „stanje u okolišu/prostoru“, glavne snage su postojanje programa u visokom obrazovanju orijentiranom prema zaštiti okoliša iz STEM područja te također visoka stopa apsorpcije EU i drugih sredstava za razvojne projekte. Slabosti i problemi u ovom sektoru se vide u neadekvatnom gospodarenju otpadom, nedovoljnim investicijama u obnovljive izvore energije, nedovoljne mjere u borbi protiv alergeni biljaka te nedostatak jasno strukturiranog nacionalnog i institucionalnog okvira za gospodarenje otpadom. U sektoru „gospodarstvo“, snage su iznadprosječna apsorpcija EU sredstava, izvozna orijentiranost poduzetničkog sektora te povoljno okruženje za razvoj ICT sektora te povoljan geografski položaj i prometna povezanost s ostatkom zemlje i drugim potencijalnim tržištima. Slabosti u ovom sektoru su također prepoznate u padajućem broju stanovnika, pogotovo radno aktivnog stanovništva, dominantan broj mikro i manjih poduzeća, ali i dominacija velikih korporacija s financijskim poteškoćama te njihov monopolski položaj. Uz navedeno, problemi se manifestiraju i sa ispodprosječnom kupovnom moći stanovnika OBŽ te velika prisutnost inozemnih korporacija u specifičnim gospodarskim sektorima. Konačno, u sektoru „institucionalni okvir“ naglašava se visoka razina suradnje jedinica lokalne samouprave s OBŽ kao i suradnja između razvojnih dionika i županije. Glavne slabosti i prijetnje su neravnomjerni provedbeni kapaciteti za provedbu projekata na lokalnoj razini, visok stupanj centraliziranosti u odlučivanju, složenost propisa te sve veće napuštanje radno sposobnog, a pogotovo visokoobrazovanog mladog stanovništva.

Kako bi doskočili navedenim problemima u ta četiri sektora, razvojna strategija OBŽ iznosi četiri cilja. Prvi cilj je unaprjeđenje kvalitete života koje se „temelji na smanjenju nezaposlenosti, relevantnom obrazovanju te pristupu svih građana adekvatnim uslugama u području zdravstvene i socijalne zaštite, jedan je od glavnih ciljeva Strategije Europa 2020., odnosno u suglasnosti je s ciljevima operativnih programa nacionalne razine kao što su OP Konkurentnosti i kohezija i OP

Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020., kroz tematske ciljeve: TC 8: Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage; TC 9: Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije; TC 10: Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje,, (Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije do 2020. godine: 89).

Drugi cilj je Unaprjeđenje kvalitete životnog prostora koji se nastoji postići na sljedeći način. „Izradom prostornih i urbanističkih planova u svrhu održivog razvoja i očuvanja prostora od zagađenja lošom gradnjom; sufinancirana i kontrolirana obnova stambenog fonda, uz poticanje korištenja obnovljivih izvora energije karakterističnih za ovo područje te poduzimanje mjera učinkovitog korištenja tih izvora, u cilju održivosti životnoga prostora; unaprjeđenjem postojećih i razvojem novih infrastrukturnih sustava, kao što su sustavi vodoopskrbe i odvodnje, promet i energetika, povećat će se stupanj kvalitete životnoga prostora; promišljeno i planirano uređenje prostora javne namjene (ne stihijsko i improvizirano), temeljeno na studijama i projektima, unaprijedit će prostor ugodan za život ljudi, stvoriti pretpostavke za jačanje ekonomskog i populacijskog potencijala kako u urbanom tako i u ruralnom prostoru“ (Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije do 2020. godine: 90). Treći cilj vezan je za povećanje konkurentnosti gospodarstva i zaposlenosti koji se planira postići kroz „ulaganja u poduzetničku i poslovnu infrastrukturu, pružanje potpore udruživanju gospodarskih subjekata, valorizaciju prirodne i kulturne baštine u svrhu razvoja turizma i poljoprivredno-prerađivačkog sektora, poticanje suradnje gospodarskog i obrazovnog/istraživačkog sektora, podršku programima samozapošljavanja, poticanje ulaganja u istraživanje i razvoj, aktivacijom neaktivne državne imovine, uklanjanjem administrativnih prepreka, poticanjem posebnih oblika poduzetništva (socijalno poduzetništvo, žene u poduzetništvu i sl.), olakšavanjem pristupa izvorima financiranja poduzetništva“ (Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije do 2020. godine: 91)

Četvrti, i posljednji, cilj razvojne strategije OBŽ vezan je za učinkovito upravljanje lokalnim i regionalnim razvojem i nastoji se postići kroz „posebne zadaće kao što je planiranje razvoja na svom području djelovanja primjenom principa tzv. bottom-up i/ili top-down, što uključuje potrebu za visokim stupnjem kompetencija za planiranje razvoja, koordinaciju razvojnih dionika i stvaranje ozračja kohezije svih relevantnih faktora koji bi svojim djelovanjem pridonijeli razvoju Županije u skladu s definiranom vizijom i razvojnim ciljevima“ (Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije do 2020. godine: 92).

Virovitičko-podravska (VPŽ)

VPŽ se nalazi u kontinentalnom dijelu RH, na prostoru središnje i istočne Hrvatske. Graniči s Republikom Mađarskom sa sjeverne strane, te je okružena sa četiri županije (OBŽ, KKŽ, BBŽ te PSŽ). Površina županije je 2022 km², a broj stanovnika iznosi 84 836 (DZS, 2011) što predstavlja gustoću naseljenosti od 42 stanovnika po km², znatno nižu od prosjeka RH (75,7). Prema

procjenama DZS za 2020. godinu, broj stanovnika je pao na 72 378 (DZS, 2020) što označava pad od oko 12 tisuća stanovnika u periodu od 10 godina.

U VPŽ nalaze se 3 grada (Virovitica, Orahovica i Slatina) i 13 općina (Crnac, Čačinci, Čađavica, Gradina, Lukač, Mikleuš, Nova Bukovica, Pitomača, Sopje, Suhopolje, Špišić Bukovica, Voćin i Zdenci) te 188 naselja. Administrativno središte VPŽ je grad Virovitica.

Gledajući indeks razvijenosti županija, VPŽ je najslabije razvijena županija u RH. S indeksom razvijenosti 90,666 ona je dio razvojne skupine županija 1 (najniža skupina) i kao takva spada u potpomognuta područja. Gledajući specifično gradove i općine, samo su središte, Virovitica (102,695) i grad Orahovica (101,253) ostvarili iznadprosječan indeks razvijenosti. Sve druge općine i grad Slatina spadaju u potpomognuta područja jer im je razvojni indeks ispod 100.

SWOT analizom VPŽ vrednovano je 11 kategorija razvoja:

1. Položaj i stanovništvo
2. Obrazovanje
3. Zdravstvo i socijalna skrb
4. Kultura
5. Civilno društvo
6. Sport
7. Gospodarstvo
8. Poljoprivreda
9. Turizam
10. Stanje u prostoru i okolišu
11. Prometna, komunalna i komunikacijska infrastruktura

Glavne snage VPŽ istaknute ovom analizom su povoljan geoprometni položaj, razvijena mreža obrazovnih ustanova, kontinuirano ulaganje u obrazovnu infrastrukturu iz EU projekata i zastupljenost ordinacija opće obiteljske medicine u svim općinama u županiji. Zahvaljujući Tehničkoj školi dolazi do kontinuiranog povećanja medicinskog osoblja zbog programa za medicinske sestre/tehničare u Virovitici. Nadalje se ističe očuvanost materijalne kulturne baštine, velik broj kulturnih i sportskih udruga i klubova, stalan porast zaposlenih u zadnje dvije godine te zbog velikog udjela poljoprivrednog zemljišta ostvaruje se i pogodna klima za poljoprivredne gospodarske aktivnosti. Kvaliteta i očuvanost prirodnog okoliša se ističe kao potencijalna prednost i snaga za turističku ponudu županije, ali i za opću kvalitetu prostora u VPŽ. Glavne prometne prednosti su u formi željezničkog prometa i mogućnosti plovljenja rijekom Dravom cijelom dužinom.

Glavne slabosti u velikoj mjeri proizlaze iz kontinuiranog negativnog demografskog trenda. VPŽ bilježi kontinuiran pad stanovnika od 1953. godine. Trenutne slabosti i problemi se paralelno manifestiraju i u manje visokoobrazovanih osoba od prosjeka u RH, nedostatak predškolskih ustanova, slaba opremljenost škola i nedostatak prostornih kapaciteta, niži udio digitalno pismenog

stanovništva starijeg od 10 godina. U zdravstvu se primijetio nedostatak timova dentalne medicine i timova u zdravstvenoj zaštiti žena, kao i u zaštiti predškolske djece. Ljekarne nisu dostupne u svim općinama, nedostatak ležajeva u određenim odjelima u bolnici Virovitica. Veliki problemi u zdravstvenom sustavu su evidentni u VPŽ i u strategiji su prepoznati kao zabrinjavajući. U gospodarskom sektoru isto tako se vidi slabiji porast zaposlenih u usporedbi s ostalim županijama, u registriranoj nezaposlenosti većinom su žene, BDP županije je niži od ostalih županija u kontinentalnoj Hrvatskoj. Prosječne plaće su niže, poljoprivreda ne koristi moderne tehnologije, a poljoprivredni posjedi su usitnjeni i rascjepkani. Uz navedene slabosti i prijetnje je i nedovoljno razvijena vodoopskrbna mreža planinskih područja u VPŽ. Među glavnim prilikama i planovima kako krenuti na bolje, županija vidi korištenje EU fondova ključnim u sektorima turizma, gospodarstva, kulture i obrazovanja.

SWOT analiza stanja u VPŽ rezultirala je sljedećim ciljevima:

1. Povećanje konkurentnosti gospodarstva Virovitičko-podravske županije
2. Očuvanje okoliša i održivo upravljanje prostorom i resursima
3. Unaprjeđenje kvalitete života i razvoj ljudskih resursa

Prvi cilj se nastoji ostvariti razvojem poljoprivrede, prerađivačke industrije, modernizacijom i primjenom novih tehnologija kao i jačanjem potporne infrastrukture za poticanje malog i srednjeg poduzetništva.

Drugi cilj se nastoji ostvariti većim fokusom na zaštitu prirode i okoliša, zaštitu od elementarnih nepogoda te povećanjem razine spremnosti za odgovor na krizne događaje. Uz navedeno, za drugi cilj je plan razvoj selektivnih oblika turizma, poboljšanje i izgradnja turističkih kapaciteta te obnova i zaštita, povijesnog, kulturnog, prirodnog i tradicijskog nasljeđa.

Treći cilj nastoji unaprijediti kvalitetu života kroz poboljšanje infrastrukturnih sustava (gospodarenje otpadom, vodoopskrba, energetska opskrba, Internet) te kroz jačanje sustava obrazovanja, zdravstvene i socijalne skrbi, kulture, sporta i civilnog društva.

Požeško-slavonska (PSŽ)

PSŽ se nalazi u kontinentalnoj Hrvatskoj, na sjeveroistočnom dijelu RH. Na zapadu graniči sa SMŽ, na sjeverozapadu s BBŽ, na sjeveru s VPŽ, na istoku s OBŽ i na jugu s BPŽ. Površina županije iznosi 1815 km². U popisu stanovništva iz 2011. godine, u županiji živi 78 034 stanovnika. PSŽ je 15. županija po površini u Republici Hrvatskoj, a na 20. mjestu u Republici Hrvatskoj po broju stanovnika (Županijska razvojna strategija Požeško-slavonske županije za razdoblje do kraja 2020: 9). Područje Požeško-slavonske Županije obuhvaća površinu od 1815 km² s prosječnom gustoćom naseljenosti od 42,99 stanovnika po km² te ima značajno ispodprosječnu gustoću naseljenosti u usporedbi s Republikom Hrvatskom. Prema procjeni DZS za 2020. godinu, PSŽ bilježi pad od 13 tisuća stanovnika te sada broji 65 134 stanovnika (DZS, 2020).

U sklopu PSŽ je 5 gradova (Kutjevo, Lipik, Pakrac, Pleternica, Požega) i 5 općina (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol, Velika). Administrativno središte PSŽ je grad Požega.

Indeks razvijenosti pokazuje da PSŽ spada u potpomognuta područja s indeksom razvijenosti nižim od 100 (93,947) te spada u drugu razvojnu skupinu županija. Grad, i središte, Požega je jedina jedinica lokalne samouprave koja ima indeks razvijenost iznadprosječan (103,064) dok preostala četiri grada i pet općina imaju indeks razvijenosti niži od 100 te spadaju u potpomognuta područja.

SWOT analiza PSŽ izrađena je od strane radnih skupina za pripremu Županijske razvojne strategije. Glavne snage u PSŽ su u bogatstvu prirodnih resursa i sirovina, u tradiciji poljoprivredne proizvodnje, obrtništva i u razvijenosti uzgoja vinove loze i vinarstva. Također se snage vide i u izvozno orijentiranoj prerađivačkoj industriji te dostupnosti svih razina obrazovanja kao i bogata kulturna baština i multietničko stanovništvo u PSŽ.

Glavne slabosti i prijetnje su negativni demografski trendovi i slaba konkurentnost poduzetništva i gospodarstva, dugoročna nezaposlenost, manjak kvalitetnih razvojnih projekata, nizak stupanj obrazovanja dijela društva, nedovoljno razvijene aktivnosti u kulturi, sportu i slaba zaštita okoliša i prirode. Uz navedeno je interesantno da je PSŽ jedna od rijetkih županija koja je navela klimatske promjene kao prijetnju razvoju županije.

Gledajući glavne prilike za razvoj PSŽ vidljivo je oslanjanje na nacionalne i EU potpore i detaljnija razrada nacionalnih programa i strategija. Uz navedeno, glavne prilike vide u poticanju različitih gospodarskih aktivnosti, od poduzetništva, zbrinjavanja otpada te do turizma.

Iz analize proizašla su 3 cilja za razvoj Požeško-slavonske županije. Prvi cilj je „povećati konkurentnost PSŽ kroz zeleni i pametni razvoj“ što se planira ostvariti jačanjem zelenog gospodarstva, poticanjem malog i srednjeg poduzetništva, jačanjem regionalne suradnje, razvojem ruralnih područja kroz unaprjeđenje kvalitete života u ruralnim područjima i radom na selektivnom turizmu. Uz navedeno, zaštitom okoliša, povećanjem energetske učinkovitosti i korištenjem alternativnih izvora energije te razminiranjem se želi postići očuvanje okoliša i prirode.

Drugi cilj razvojne strategije PSŽ je „povećati kvalitetu življenja kroz održiv regionalni razvoj“ što se nastoji postići jačanjem društvenih djelatnosti (sport, odgoj, obrazovanje, zdravstvena i socijalna skrb, kultura i civilno društvo) te kroz unapređenje ostale infrastrukture prilagođena potrebama regionalne i lokalne zajednice te povećan fokus na pomoć ruralnim i demografski ugroženim područjima.

Treći cilj strategije je „unaprijediti upravljanje regionalnim razvojem te očuvati slavonski identitet i multikulturalnost“ što se planira ostvariti kroz učinkovito upravljanje, planiranje i provedbu vrednovanja razvojnih strateških dokumenata te upravljanje projektima. Također se planira i poboljšati upravljanje javnom imovinom i pružati potpora očuvanju, razvoju i promociji slavonskog i multikulturalnog identiteta kroz brendiranje tradicijskih vrijednosti na području PSŽ-a i razvojem i poticanjem multikulturalnosti.

Brodsko-posavska (BPŽ)

BPŽ nalazi se u južnom dijelu slavonske nizine uz rijeku Savu. Prostire se površinom od 2034 km² te ju naseljava 158 575 stanovnika (DZS, 2011). Gustoća naseljenosti BPŽ je iznad prosjeka RH i iznosi 78,1 stanovnika na km². Prema procjeni DZS za 2020. godinu, broj stanovnika se smanjio za 23 tisuće ljudi te iznosi 135 483 stanovnika (DZS, 2020).

BPŽ se sastoji od 2 grada (Slavonski Brod i Nova Gradiška) 26 općina (Bebrina, Brodski Stupnik, Bukovlje, Cernik, Davor, Donji Andrijevi, Dragalić, Garčin, Gornja Vrba, Gornji Bogićevci, Gundinci, Klakar, Nova Kapela, Okučani, Oprisavci, Oriovac, Podcrkavlje, Rešetari, Sibinj, Sikirevci, Slavonski Šamac, Stara Gradiška, Staro Petrovo Selo, Velika Kopanica, Vrbje, Vrpolje). Administrativno središte BPŽ je grad Slavonski Brod.

Indeks razvijenosti BPŽ karakterizira kao potpomognuto područje koje spada u prvu, najnižu, razvojnu skupinu županije. Indeks županije iznosi 93,449, a jedina jedinica lokalne samouprave koja ima iznadprosječan indeks razvijenosti je grad Slavonski Brod (102,673). Ostalih 26 općina i grad Nova Gradiška svi spadaju u potpomognuta područja s indeksom razvijenosti nižim od 100.

SWOT analizom utvrdile su se glavne snage, slabosti, prilike i prijetnje za razvoj BPŽ. Glavne snage BPŽ su istaknute u brojnim organizacijama civilnog društva (OCD), razvijenoj obrazovno-odgojnoj infrastrukturi, postojanje triju poduzetničko-potpornih institucija s dobrom geografskom raspoređenosti, razvijena kulturna baština i tradicija, postojeći resursi za razvoj turizma, djelovanje triju lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) te odlična prometna povezanost i tradicija u metaloprerađivačkoj i drvnoj industriji.

Glavne slabosti i prijetnje za BPŽ su u nedovoljnim financijskim kapacitetima za aktivniju socijalnu politiku, financijska nestabilnost i neaktivnost OCD-a, manjak volonterskih praksi, negativna demografska slika. Uz navedeno, manjak poduzetničke klime, kao i izostanak razvojnih dokumenata, loša obrazovna struktura lokalnog stanovništva, i sveopći nedostatak strukture, financija, planova i strategija u raznim aspektima gospodarstva se ističu kao izuzetno problematičnima za razvoj BPŽ. U strategiji se kao prijetnje ističu i nestabilna politička situacija, mekana granica s BiH koja omogućuje nekontroliran uvoz roba upitne kvalitete, zastarjela i neadekvatna prometna infrastruktura (željeznička i cestovna) kao i gubitak identiteta ruralnih područja zbog iseljavanja stanovništva te izrazito nizak standard života ruralnih stanovnika u BPŽ.

Iz SWOT analize proizašla su 3 cilja razvoja BPŽ:

1. Razvoj ljudskih potencijala i unaprjeđenje kvalitete života
2. Jačanje i povećanje konkurentnosti gospodarstva i učinkovitosti resursa
3. Razvoj komunalne i prometne infrastrukture, uz održivi razvoj i zaštitu bioraznolikosti

Prvi cilj se nastoji ostvariti „kroz aktivnosti, projekte i programe koji se odnose na kvalitetan razvoj obrazovanja kao i sustavno rješavanje problema obrazovanja, prilagođavanje obrazovanja potrebama tržišta, smanjenje nezaposlenosti i povećanje radne mobilnosti. Također će se poboljšati sustav zdravstva i socijalne skrbi, poticati socijalna uključenost, te pružiti podrška organizacijama civilnog društva, kao i jačanju elemenata dobrog upravljanja“ (Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije do 2020. godine: 50-51).

Drugi cilj se planira dostići povećanjem ranga konkurentnosti s ulaganjima u istraživanje i razvoj, razvoj i unaprjeđenje poduzetničke klime i infrastrukture, unaprjeđenje i primjenu novih tehnologija i inovacija te ulaganjem u poljoprivrednu proizvodnju i razvojem turizma (Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije do 2020. godine: 51-52).

Treći cilj razvojne strategije BPŽ se planira ostvariti „nizom mjera kojima se nastoji usmjeriti prema daljnjem razvoju komunalne, energetske i prometne infrastrukture, povećanju korištenja obnovljivih izvora energije i općenito povećanje energetske učinkovitosti u svim sektorima, poboljšanje upravljanja prirodnim i zaštićenim područjima, daljnju zaštitu okoliša i prirode kao i očuvanje biološke raznolikosti“ (Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije do 2020. godine: 52-54).

Vukovarsko-srijemska (VSŽ)

Vukovarsko-srijemska županija smještena je na krajnjem sjeveroistoku Republike Hrvatske. Površina VSŽ je 2448 km², a u županiji prema popisu stanovništva iz 2011 godine, živi 180 117 stanovnika (DZS, 2011). Prosječna gustoća stanovništva je 73,58 stanovnika po km². Prema procjenama DZS za 2020. godinu, u VSŽ živi 148 389, odnosno oko 32 tisuće stanovnika manje (DZS, 2020).

VSŽ se sastoji od 5 gradova (Ilok, Otok, Vinkovci, Vukovar, Županja) i 26 općina (Andrijaševci, Babina Greda, Bogdanovci, Borovo, Bošnjaci, Cerna, Drenovci, Gradište, Gunja, Ivankovo, Jarmina, Lovas, Markušica, Negoslavci, Nijemci, Nuštar, Privlaka, Stari Jankovci, Stari Mikanovci, Štitar, Tompojevci, Tordinci, Tovarnik, Trpinja, Vođinci, Vrbanja). Administrativno središte VSŽ je grad Vukovar.

Prema indeksu razvijenosti VSŽ je jedna od 3 najniže razvijene županije u RH s indeksom razvijenosti 91,992. VSŽ tako spada u prvu razvojnu skupinu županija i klasificira se kao potpomognuto područje. Od 31 jedinice lokalne samouprave, samo grad Vinkovci imaju iznadprosječan indeks razvijenosti (103,966) dok ostalih 26 općina i ostala četiri grada, čak i središte županije, Vukovar, imaju indeks razvijenosti ispod 100 i spadaju u potpomognuta područja.

Provedenom SWOT analizom glavne snage VSŽ leže u obrazovnom sustavu kroz Veleučilište Lavoslava Ružičke, Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Vukovar, dobru mrežu

osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja te uz postajanje projekata i programa za cjeloživotno učenje i prekvalifikaciju. Uz navedeno, djelovanje velikog broja OCD-ova na području VSŽ, veliki razvojni potencijali u drvnom i prehrambenom sektoru, odličan geoprometni položaj (pogranična županija, europski koridori, riječni pravci Dunav i Sava) za razvoj gospodarstva u segmentu transporta i logistike, niži troškovi poslovanja u odnosu na druga područja RH, bogata kulturna baština, velika poljoprivredna područja, rudna bogatstva samo su neke od mnogih snaga VSŽ.

S druge strane, prijetnje i slabosti županije su negativan demografski trend, sve veće iseljavanje, manjak predškolskih ustanova, nepovoljni prostorni uvjeti neodgovarajuća opremljenost obrazovnih ustanova, nedostatak sportskih objekata, stručnih kadrova u obrazovnim ustanovama, posebice u ruralnim područjima, neadekvatna i nerazvijena socijalna skrb općenito i specifično za marginalizirane skupine društva. U gospodarstvu su prepoznate slabosti i prijetnje u niskoj tehnološkoj razini i produktivnosti, niskoj razini dodane vrijednosti, slabo razvijeno poduzetništvo i obrtništvo, nedovoljna povezanost znanosti i gospodarstva, nedovoljna ulaganja u različite sektore gospodarstva kao i neprilagođenost obrazovnog sustava potrebama tržišta. Uz navedeno, opremljenost u gospodarstvu, kulturi, obrazovanju, poljoprivredi i zdravstvu se vidi kao neadekvatna te se izostanak nacionalne pomoći i nizak financijski kapacitet lokalnih poduzetnika navodi kao ograničavajući faktor u razvoju VSŽ zbog teškog pristupa financijama iz EU. Konačno, migrantska kriza, klimatske promjene i elementarne nepogode su se također istaknule kao prijetnje razvoju VSŽ radi njihovog negativnog efekta na potencijalne investicije i prometnu povezanost.

Strateški ciljevi su proizašli iz SWOT analize i oni su sljedeći:

1. Održivo gospodarstvo
2. Razvijeni ljudski potencijali i visoka kvaliteta života
3. Moderna infrastruktura i zaštita okoliša

Prvi cilj se planira ostvariti kroz jačanje poduzetništva i privlačenje ulaganja olakšavanjem pristupa izvorima financiranja, razvojem gospodarstva utemeljenog na znanju i tehnologiji, povećanjem konkurentnosti poljoprivrede, održivim razvojem prehrambenog i drvnog sektora, razvojem i unapređenjem kulture i turizma te razvojem tržišta rada kroz obrazovanje odraslih i razvojem partnerstava i lokalnih inicijativa za zapošljavanje svih, ali pogotovo marginaliziranih skupina.

Drugi cilj se nastoji postići razvojem sustava odgoja obrazovanja da bude povezaniji s potrebama gospodarstva, ali i da se potiče razvoj visokog obrazovanja i dostupnost predškolskih objekata te potrebnih objekata za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Uz navedeno, razvojem visoko-kvalitetnih zdravstvenih usluga kroz opremanje zdravstvenih ustanova i jačanje sustava palijativne skrbi, razvojem društvene kohezije, upravljanje razvojem kroz jačanje kapaciteta za korištenje

fondova EU, jačanje OCD-a te fokusom na razvoj ruralnih područja kroz podršku lokalnim akcijskim grupama i poticanjem proizvodnje, promocije i trženja domaćih proizvoda.

Treći strateški cilj se planira postići kroz unapređenje gospodarske, komunalne, poduzetničke, poljoprivredne, informacijske i komunikacijske te prometne infrastrukture. Veći fokus se pridaje na gospodarenje vodama i na korištenje obnovljivih izvora energije te poticanjem energetske učinkovitosti. Konačno, postizanje cilja se planira ostvariti i očuvanjem okoliša i zaštitom prirode kroz istraživanja i poticanje održivog gospodarenja prirodnim resursima, razvojem sustava za praćenje stanja u okolišu, uspostavom održivog sustava gospodarenja otpadom te podizanjem svijesti javnosti o važnosti zaštićenih područja, staništa, biljnih i životinjskih vrsta te o zaštiti okoliša.

(IZVORI: dostupna dokumentacija, strategije, pravilnici i sl. na mrežnim stranicama županija, općina, naselja, Ministarstava, DZS-a i sl.)